

K18

1991

Afhandeling van winkeldiefstal via de Halt-procedure

Evaluatie van een Rotterdams experiment

133072

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Afhandeling van winkeldiefstal via de Halt-procedure

Evaluatie van een Rotterdams experiment

M. Kruissink

m.m.v.

C. Verwers

133072

**U.S. Department of Justice
National Institute of Justice**

This document has been reproduced exactly as received from the person or organization originating it. Points of view or opinions stated in this document are those of the authors and do not necessarily represent the official position or policies of the National Institute of Justice.

Permission to reproduce this copyrighted material has been
granted by.

Ministerie van Justitie
(The Netherlands)

to the National Criminal Justice Reference Service (NCJRS).

Further reproduction outside of the NCJRS system requires permission of the copyright owner.

Voorwoord

In de jaren 1989 en 1990 is in Rotterdam een experimenteel project uitgevoerd waarin winkeldiefstalzaken van minderjarigen via de Halt-procedure zijn afgehandeld. Dit onderzoeksrapport behelst de evaluatie van dat project.

Enkele personen hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de opzet en uitvoering van het Rotterdamse winkeldiefstalproject. Dankzij de voortvarende inbreng van de heer G.C. Smulders van de gemeente Rotterdam kon het winkeldiefstalproject zeer snel van start gaan nadat was besloten tot een dergelijk experiment. De heer D.M. Spencer van Bureau Halt heeft vervolgens met veel enthousiasme leiding gegeven aan de dagelijkse praktijk van het experiment. Ook de medewerking van de Rotterdamse politie, in het bijzonder van de heer M.P.J.M. van Loon, is van groot belang geweest bij de uitvoering van het experiment. Tenslotte heeft de begeleidingscommissie van het project (zie bijlage 1 voor de samenstelling van de commissie) een belangrijke bijdrage geleverd. Vóór de start bestond die uit het meedenken over de wijze waarop het project gestalte zou moeten krijgen, en gedurende de uitvoering uit het kritisch volgen en bewaken van de praktische gang van zaken. Al deze mensen willen we langs deze weg nog eens bedanken voor hun inzet.

Ook aan de uitvoering van het evaluatie-onderzoek en de totstandkoming van dit rapport hebben enkele personen bijgedragen. De medewerkers van de afdeling Jeugd- en Zedenzaken en de Herkenningdienst van de Rotterdamse gemeentepolitie waren zeer behulpzaam bij het nazoeken van een aantal gegevens. Datzelfde geldt voor de rechercheurs van de Utrechtse Kinderpolitie, waar gegevens over de controlegroep zijn nagetrokken. We zijn al deze politiemensen zeer erkentelijk voor hun hulp. De hierboven reeds genoemde begeleidingscommissie heeft een conceptversie van dit rapport van kritisch commentaar voorzien, waarvoor dank.

Vanuit het WODC is eveneens medewerking en ondersteuning gekomen. Mevrouw dr J. Junger-Tas, Hoofd van het WODC, heeft het onderzoek gesuperviseerd en een eerdere versie van het rapport becommentarieerd. De heer C.J. van Nethurg en mevrouw E.C. van den Heuvel waren buitengewoon behulpzaam bij het opsporen van literatuur. Tenslotte gaat dank uit naar de heer H.J.J. Simons en mevrouw M.J. Kok die de lay-out van dit rapport perfect verzorgd hebben.

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Inleiding en probleemstelling	7
1.1	Winkeldiefstal: begripsomschrijving en omvang	7
1.2	Winkeldiefstal onder minderjarigen	10
1.3	Afhandeling van winkeldiefstal	11
1.4	Ontwikkelingen in het rijksoverheidsbeleid	13
1.5	Ontwikkelingen in de strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen	15
1.6	Aanleiding tot het winkeldiefstalexperiment	16
1.7	Onderzoeksvragen	18
2	Methode van onderzoek	21
2.1	Onderzoeksopzet	21
2.2	Databronnen en dataverzameling	22
2.3	Steekproeven, respons en non-respons	23
3	Het winkeldiefstalproject: opzet en praktijk	27
3.1	Uitgangspunten	27
3.2	Organisatie en financiering	28
3.3	Verwijsprocedure en alternatieve afdoening	29
3.4	Het winkeldiefstalexperiment in de praktijk	31
3.5	Ervaringen van de winkeliers	33
3.6	Conclusies en discussie	37
4	Kenmerken van de alternatief afgehandelde jongeren	39
4.1	Achtergrondkenmerken	39
4.2	Achtergrondkenmerken vergeleken met Halt-cliënten en landelijke cijfers	42
4.3	Delinquentie	43
4.4	Delinquentie vergeleken met Halt-cliënten en landelijke cijfers	48
4.5	Delinquentie en achtergrondkenmerken	50
4.6	Conclusies en discussie	53
5	Effectiviteit van de alternatieve afhandeling	57
5.1	Beperkingen van de effectmeting	57
5.2	Self-reportgegevens	58

5.3	Politiecijfers	63
5.4	Conclusies en discussie	64
6	Aanbevelingen	67
	Summary	69
	Literatuur	71
	Bijlage 1: Samenstelling van de begeleidingscommissie van het project winkeldiefstal	77
	Bijlage 2: Tabellen	79
	Bijlage 3: Overzicht van delinquentie-items in de self-report- vragenlijst	81
	Bijlage 4: Vergelijking van experimentele en controlegroep	83
	Bijlage 5: Aangifteformulier voor winkeliers	87

Samenvatting

Inleiding

In 1989 is in Rotterdam een experimenteel project opgezet dat tot doel heeft bij te dragen aan het terugdringen van winkeldiefstal onder minderjarigen. Jaarlijks worden enkele miljoenen winkeldiefstallen gepleegd waardoor de detailhandel voor een bedrag van 500 à 600 miljoen gulden wordt gedupeerd. Het Rotterdamse winkeldiefstalexperiment is één van de proefprojecten die naar aanleiding van de regeringsnota 'Samenleving en Criminaliteit' gestart zijn. Met dit plan heeft de regering de aanzet tot een nieuwe aanpak van de 'kleine' of 'veel voorkomende criminaliteit' gegeven: het 'bestuurlijk preventiebeleid'. De stijgende criminaliteitscijfers en de overbelasting van politie en justitie noopten tot een meer efficiënte en effectieve aanpak waarbij het politie- en justitie-apparaat ontzien zou worden. In verband daarmee werd een centrale plaats toebedeeld aan de *preventie* van criminaliteit. Tevens zou vaker dan voorheen een officiële reactie op strafbaar gedrag dienen te volgen, zo meende de regering. Het aantal beleidssepots moest teruggedrongen worden. In verband met de overbelasting van het apparaat werd daarbij veel heil verwacht van het buiten-justitieel afhandelen van zaken, bijvoorbeeld met behulp van een transactie, 'lik-op-stuk-aanpak' of Halt-afhandeling. Tegelijkertijd hoopte men een sterker speciaal preventief effect te bereiken door de toepassing van 'pedagogisch verantwoorde' sancties.

Conform deze uitgangspunten heeft de regering de verbreiding van de Halt-afhandeling van vandalisme sterk gestimuleerd. Tevens zijn de zogeheten 'lik-op-stuk-experimenten' voor meerderjarige winkeldieven gestart: het afdoen van winkeldiefstal met een politietransactie. Voor minderjarigen die zich aan winkeldiefstal schuldig gemaakt hadden, was evenwel niet voorzien in een dergelijke aanpak. Met name de verschillen in strafrechtspiegeling ten aanzien van minder- en meerderjarigen vormden de reden om de 'lik-op-stuk-experimenten' tot meerderjarigen te beperken. De goede ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met de aanpak van vandalisme via Halt-bureau's deden het idee ontstaan om een soortgelijke afhandeling op jeugdige winkeldieven toe te passen en zodoende een equivalent van de politietransactie voor meerderjarigen te realiseren. Een andere overweging die daarbij nog een rol speelde, is het feit dat in gemeenten waar vandalisme via Halt afgedaan wordt, een zekere onrechtvaardigheid in het justitieel optreden ten opzichte van jongeren is geslopen.

Wegens vandalisme aangehouden jongeren verrichten in hun vrije tijd schoonmaak- of herstelwerkzaamheden via Halt, terwijl op winkeldiefstal betrapte jongeren veelal vrijuit gaan (politiesepot).

Op grond van de geschetste overwegingen hebben het WODC en de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit (SBPC) van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken de aanzet gegeven tot het onderhavige experiment, waarbij winkeldiefstal via de Halt-procedure afgedaan wordt. In Rotterdam zijn het openbaar ministerie, de gemeente (met name Bureau Halt) en de Jeugd- en Zedenpolitie bereid gevonden om een dergelijk experiment uit te voeren en op 1 februari 1989 is het van start gegaan.

In dit rapport wordt verslag gedaan van een evaluatie-onderzoek dat naar het experiment verricht is. Het onderzoek omvat: het verloop van het experiment, ervaringen van de betrokken winkeliers, kenmerken van de experimenteel afgehandelde jongeren en het effect van de afhandeling.

Experimentele afhandeling

De experimentele afhandeling van winkeldiefstal is vrijwel identiek aan de Halt-afhandeling van vandalisme en ziet er als volgt uit. Op winkeldiefstal betrapte jongeren kunnen, wanneer aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, door de politie naar het winkeldiefstalproject verwezen worden. Het project biedt die jongeren de mogelijkheid aan strafvervolgning te ontkomen in ruil voor werkzaamheden ten gunste van de benadeelde: werkzaamheden in of bij de winkel waar de jongeren op diefstal betrapt zijn. Worden die werkzaamheden naar behoren verricht dan is de zaak afgedaan. Er komt geen strafrechtelijk vervolg en registratie in het justitieel documentatieregister blijft achterwege. De mogelijk stigmatiserende neveneffecten van een justitiecontact kunnen zodoende vermeden worden. Tevens verschaft deze afhandeling een zekere vorm van genoegdoening aan de benadeelden terwijl ondertussen op een 'pedagogisch verantwoorde' wijze gereageerd wordt. (Het pedagogische element van de afdoening is gelegen in de snelheid van reageren en de relatie tussen delict en afdoening.)

Praktijk

In de praktijk had het project de eerste maanden te kampen met een gebrek aan verwijzingen, waarschijnlijk als gevolg van een geringe aangiftebereidheid onder winkeliers en de onbekendheid van het project. Door publiciteit in lokale en landelijke media, de invoering van een eenvoudiger aangifteprocedure en -formulier alsmede door persoonlijke contacten van begeleidingscommissie en projectleiding met de middenstand is geprobeerd hier verandering in te brengen. Het resultaat was een stijgend aantal verwijzingen. In 1989 werden 51

jongeren naar het project verwezen en in 1990 lag dat aantal precies tweemaal zo hoog, namelijk 102, waarmee het totaal aantal jongeren dat in de experimentele periode naar het project verwezen is, op 153 uitkomt. Van die 153 jongeren zijn er 143 ook daadwerkelijk alternatief afgehandeld. In vrijwel alle gevallen werkten de jongeren in de winkelbedrijven waar zij op diefstal betrapt waren. Daarbij slaagde men erin de werkzaamheden relatief kort na de gepleegde winkeldiefstal te doen plaatsvinden: de tijd tussen delictpleging en de start van de werkzaamheden bedroeg gemiddeld 5½ week.

De winkeliers die aan het project hebben meegewerkt, oordelen over het algemeen zeer positief over de uitgangspunten en opzet van het experiment. Bovendien bleken zij in de praktijk goede ervaringen te hebben met de alternatieve werkzaamheden van jeugdige winkeldieven in hun bedrijf. Deze positieve geluiden van de kant van de winkeliers staan in schril contrast met de sceptische verwachtingen hieromtrent onder de diverse bij de opzet van het project betrokken partijen.

Resumerend kan gesteld worden dat het project voorspoedig verlopen is. In de praktijk is het in grote lijnen conform de opzet en uitgangspunten uitgevoerd. Het feit dat het project in organisatorische zin nauw is verbonden met Bureau Halt, dat al jaren een soortgelijke afhandeling in praktijk brengt, zal ongetwijfeld bijgedragen hebben tot het succesvol verwezenlijken van de beoogde opzet. Overigens is de uitvoering van een experiment als dit onmogelijk zonder dat diverse instanties en groeperingen met elkaar samenwerken, onder meer openbaar ministerie, politie, Halt, winkeliers. Het is aannemelijk dat de begeleidingscommissie van het experiment, waarin alle betrokken partijen waren vertegenwoordigd, hierin een belangrijke rol heeft vervuld.

Kenmerken van de jongeren

De jongeren die met het winkeldiefstalproject in aanraking gekomen zijn, plegen veelvuldig delicten, zo bleek uit onderzoek onder een steekproef uit de cliëntenpopulatie. Ongeveer de helft had in het voorgaande halfjaar meer dan 6 feiten gepleegd: 20% pleegde 6 à 10 delicten, 21,2% rapporteerde 11 tot 50 feiten en een kleine 5% bekende meer dan 50 feiten te hebben gepleegd. Winkeldiefstal en zwartrijden in het openbaar vervoer komen het meest voor. Het aanrichten van vernielingen, graffiti, geweld tegen personen en heling komen minder, maar toch nog relatief veel voor. Deze jongeren vertonen een onmiskenbaar ernstiger delinquentiepatroon dan de modale Nederlandse jongere. Overigens is dat niet zo verbazend aangezien deze groep geselecteerd is op grond van het feit dat zij wegens winkeldiefstal met de politie in aanraking gekomen is. En bovendien was als voorwaarde voor verwijzing naar het project gesteld dat de jongeren al tenminste één keer eerder met de politie in aanraking geweest waren. Daardoor staat in feite al op voorhand vast dat een relatief delinquente groep wordt bereikt.

Ook uit de verzamelde politiecijfers komt de winkeldiefstalgroep als een allesbehalve onschuldige groep naar voren: 85% van de steekproef werd in de gegevensbestanden van de Herkenningsdienst en de Afdeling Jeugd- en Zedenzaken van de Rotterdamse gemeentepolitie aangetroffen wegens eerder gepleegde strafbare feiten. Bijna de helft van de groep had in het verleden reeds meerdere politiecontacten opgelopen. De meeste politiecontacten betreffen winkeldiefstal en andere vermogensdelicten (vooral diefstal).

Wat betreft sekse, leeftijd en nationaliteit ziet de verwezen groep er als volgt uit: ongeveer twee keer zoveel jongens als meisjes zijn naar het project verwezen, de gemiddelde leeftijd is ± 15 jaar en bijna de helft van de verwezen jongeren is van buitenlandse afkomst waarbij de etnische minderheden, met name Marokkanen, sterk vertegenwoordigd zijn.

Opvallend is dat de verhouding van jongens en meisjes die naar het project gestuurd zijn, zeer dicht in de buurt van de landelijke geslachtsverhouding voor winkeldiefstal komt: die ligt op 1,7:1. Het grote aantal etnische minderheden is opmerkelijk. Maar wanneer men bedenkt dat uit diverse onderzoeken naar voren gekomen is dat etnische minderheden in vergelijking met Nederlanders relatief veel vermogensdelicten plegen, is het begrijpelijk dat deze groeperingen in dit project zo (onevenredig) sterk vertegenwoordigd zijn.

Het functioneren op school en de situatie thuis geven bij de overgrote meerderheid van de jeugdige winkeldieven geen aanleiding tot problemen. Evenmin valt het uitgaansgedrag erg excessief te noemen. Wel lijkt het aantal jongeren dat weleens van huis weggelopen is, vrij hoog. Duidelijk komt naar voren dat de groep als geheel niet problematisch genoemd kan worden. Het komt wel eens voor dat er thuis of op school problemen zijn, maar in vrijwel alle gevallen blijven die problemen dan tot één van die gebieden beperkt. Slecht schoolfunctioneren, een beroerde thuissituatie of extreem uitgaansgedrag blijken geen samenhang met het plegen van delicten te vertonen. Er kan absoluut niet van een 'problematische randgroep' gesproken worden. Evenmin kan in de winkeldiefstalgroep een (kleine) subgroep onderscheiden worden waarop die karakterisering van toepassing is.

Geconcludeerd kan worden dat de door het winkeldiefstalproject bereikte groep al een zeker delinquent verleden achter de rug heeft. Voor deze jongeren lijkt een officiële vorm van reactie, waar wellicht nog een educatieve werking van uitgaat, geen overbodige luxe.

Effectiviteit

Of de experimentele afhandeling ook daadwerkelijk effect op deze jongeren heeft, is eveneens onderzocht. Echter, als gevolg van een aantal beperkingen van het beschikbare onderzoeksmateriaal is het moeilijk een verantwoorde conclusie over de effectiviteit van de experimentele afhandeling te trekken. In de eerste plaats is de groep jongeren die zich voor een effectevaluatie leent erg

klein, en dat geldt in nog sterkere mate voor de controlegroep. Ten tweede kunnen vraagtekens gezet worden bij de vergelijkbaarheid van experimentele en controlegroep; vrijwel de volledige experimentele groep was reeds eerder met de politie in contact geweest terwijl ongeveer driekwart van de controlegroep nooit eerder met de politie in aanraking geweest was. Ten derde konden eventuele effecten slechts voor een periode van een halfjaar na de experimentele afdoening nagegaan worden. Wat de jongeren na dat halfjaar uitgevoerd hebben, onttrekt zich aan de waarneming.

Het beschikbare materiaal wijst in de richting van een positieve uitwerking van de afdoening. In de experimentele groep zou winkeldiefstal sterker gedaald zijn dan in de controlegroep, zo komt naar voren uit zowel self-reportcijfers als politieregistraties. Voor zover er sprake van een effect is, blijft dat beperkt tot winkeldiefstal. Er zijn geen indicaties dat de afhandeling een remmende werking op het plegen van andere vormen van kleine criminaliteit heeft. De omvang van vandalisme, zwartrijden, fietsendiefstal, heling en geweld tegen personen blijkt na de afdoening op het zelfde niveau als daarvoor te liggen. De beperkingen van het onderzoeksmateriaal rechtvaardigen echter geen 'harde' conclusies omtrent de effectiviteit van de afdoening op de jongeren. Daartoe zou een meer uitgebreide effectevaluatie— met aanzienlijk meer respondenten, bestudeerd over een langere periode— uitgevoerd moeten worden.

Tot slot

Het rapport wordt afgesloten met enkele aanbevelingen. Onder meer wordt in overweging gegeven deze aanpak van winkeldiefstal onder minderjarigen in het hele land toe te passen. In dat geval zou het aanbeveling verdienen om de afhandeling in organisatorische zin bij de Halt-bureaus onder te brengen. Aangezien de realisatie van deze aanpak staat of valt met de medewerking van de winkeliers, verdient het aanbeveling om aan het bestaan van deze afhandeling een ruime bekendheid onder winkeliers te geven en de bereidheid tot aangifte te stimuleren, bij voorkeur door de invoering van een vereenvoudigde aangifte-procedure en een vereenvoudigd aangifteformulier.

1 Inleiding en probleemstelling

In 1989 is in Rotterdam een experiment van start gegaan met een alternatieve afhandeling van winkeldiefstal, gepleegd door minderjarigen. De alternatieve afhandeling komt hierop neer dat jongeren die wegens winkeldiefstal met de politie in aanraking gekomen zijn, werkzaamheden verrichten bij de winkel waar zij iets gestolen hebben. De afhandeling vertoont zeer veel gelijkenis met de Halt-afhandeling van vandalisme.

Het experiment is één van de ruim 200 proefprojecten die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd in het kader van het beleidsplan 'Samenleving en Criminaliteit' (1985) van het kabinet Lubbers II. Het ontstaan van dit experiment moet gezien worden tegen de achtergrond van ontwikkelingen in het beleid van de rijksoverheid inzake de aanpak van de 'kleine' of 'veel voorkomende' criminaliteit. Vooral de experimenten met de 'lik-op-stuk-aanpak' van meerderjarige winkeldieven en de positieve ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met de alternatieve afdoening van vandalisme via Halt-bureaus vormen directe aanleiding om te experimenteren met een alternatieve aanpak van winkeldiefstal onder minderjarigen. Bovendien sluit het experiment direct aan bij de praktijk van de strafrechtspleging ten aanzien van minderjarige overtredders en de rol van alternatieve afdoeningsvormen daarin.

De achtergronden en ontwikkelingen die aan het winkeldiefstalexperiment voor minderjarigen ten grondslag liggen, worden in dit hoofdstuk toegelicht, nadat eerst de aard en omvang van de winkeldiefstalproblematiek zijn geschetst.

1.1 Winkeldiefstal: begripsomschrijving en omvang

Begripsomschrijving

Winkeldiefstal is een complex begrip. Doorgaans wordt met winkeldiefstal elke ontvreemding van goederen uit winkels door klanten aangeduid (Essers en Berghuis, 1987). Daarnaast kunnen echter tal van andere gedragingen als winkeldiefstal aangemerkt worden, bijvoorbeeld het verwisselen van prijskaartjes ('afprijzen'), het ter plekke consumeren van artikelen, het ontvreemden van kassagelden, het profiteren van fouten of vergissingen van winkelpersoneel en — niet te vergeten — diefstal door winkelpersoneel (Moerland, Rodermond en De Klerk, 1981; Angenent e.a., 1988). In de literatuur wordt winkeldiefstal

dan ook op zeer uiteenlopende wijzen gedefinieerd¹ (Moerland, Rodermond en De Klerk, 1981) en de begripsafbakening heeft zelfs tot een ordinaire ruzie tussen verschillende onderzoekers geleid: zie Rodermond en Moerland (1981), Angenent (1982), Rodermond en Moerland (1982a).

Ook in de strafwetgeving komt de diversiteit van het begrip winkeldiefstal tot uiting. Als afzonderlijk delict komt winkeldiefstal niet in het Wetboek van Strafrecht voor. Afhankelijk van de wijze waarop gepleegd, kan winkeldiefstal onder meer aangemerkt worden als eenvoudige diefstal (art. 310 WvSr.), verduistering (art. 321 WvSr.), in het geval van samenwerking of geweld als gekwalificeerde diefstal (art. 311 WvSr.) of, in het geval van het verwisselen van prijskaartjes, als oplichting (art. 326 WvSr.).

De definitieproblematiek speelt in dit onderzoek nauwelijks een rol aangezien het Rotterdamse winkeldiefstalproject is beperkt tot eenvoudige diefstal. In de criteria² voor verwijzing naar het winkeldiefstalproject is uitdrukkelijk gesteld dat alleen vormen van winkeldiefstal die wettelijk als eenvoudige diefstal³ gekwalificeerd worden, in aanmerking komen. Daarbij mag geen sprake zijn van bijvoorbeeld diefstal met enige vorm van raffinement, mededaders, geweld, strooptocht of andere min of meer tegelijkertijd gepleegde delicten, zo is in de verwijscriteria opgenomen.

Omvang

Een van de redenen om dit experiment te starten, is de toename van winkeldiefstal in de afgelopen jaren. Een betrouwbaar beeld van de omvang van winkeldiefstal verkrijgen is, evenals van de meeste andere vormen van criminaliteit, niet mogelijk. Het aantal ter kennis van de politie gekomen winkeldiefstallen, zoals door het CBS geregistreerd wordt, geeft een zeer geflatteerd beeld omdat winkeldiefstal een hoog 'dark number' kent. Veel winkeldiefstallen worden immers nooit ontdekt; de pakkans is zeer klein: ongeveer 5% (Angenent, 1980). Bovendien komen zelfs de ontdekte winkeldiefstallen vaak niet ter kennis van de politie omdat geen aangifte wordt gedaan (Rodermond en Moerland, 1982b; Van den Heuvel en Van der Valk, 1986).

¹ De verwarring rondom het begrip winkeldiefstal wordt uitgebreid bediscussieerd door Moerland, Rodermond en De Klerk (1981); deze auteurs orengeen verschillende vormen van winkeldiefstal systematisch onder in een schema van 'ongewenste gedragingen'.

² De verwijscriteria komen in hoofdstuk 3 aan de orde.

³ De delictsommschrijving van 'eenvoudige diefstal' (artikel 310 WvSr.) luidt: 'Hij die enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of een geldboete van de vierde categorie'.

Afgaande op de politiestatistiek van het CBS, die overigens behalve het hoge 'dark number' nog andere tekortkomingen vertoont, komen jaarlijks ruim 50.000 winkeldiefstallen ter kennis van de politie, althans in de jaren 1988 en 1989 (zie tabel 1 in bijlage 2). Hoezeer de politiestatistiek geflatteerd is, blijkt uit diverse slachtofferenquêtes die onder detailhandelaren zijn uitgevoerd. Die studies leveren veel grotere aantallen op. In de periode 1977-1983 heeft het CBS slachtofferenquêtes onder winkeliers uitgevoerd; in het jaar 1983 bleken ruim 267.000 winkeldiefstallen te zijn gepleegd (CBS, 1984). Hoewel dat aantal al veel hoger ligt dan de ter kennis van de politie gekomen winkeldiefstallen, is het nog zeer gering in vergelijking met andere slachtofferstudies onder detailhandelaren;⁴ waarschijnlijk is het grote aantal tekortkomingen van deze CBS-enquête hier debet aan (zie Moerland en Rodermond, 1986). Zo kwam uit een onderzoek van het NIPO (1985) naar voren dat in de periode april '84– april '85 43% van de detailhandels in ons land door winkeldiefstal was getroffen, in totaal goed voor maar liefst 7,4 miljoen winkeldiefstallen. Een soortgelijk beeld komt naar voren uit een door het Economisch Instituut voor het Midden- en kleinbedrijf uitgevoerde slachtofferenquête. Van de ruim 2400 responderende winkeliers was 68% in 1984 slachtoffer van winkeldiefstal geworden (Van den Heuvel en Van der Valk, 1986).

Toename

Winkeldiefstal is evenals een aantal andere vormen van 'kleine' criminaliteit in de afgelopen jaren aanzienlijk in omvang toegenomen. De enige beschikbare graadmeter voor deze ontwikkeling is de politiestatistiek van het CBS. Volgens die statistiek is het aantal per 100.000 inwoners gepleegde winkeldiefstallen in vergelijking met 25 jaar geleden meer dan vervijfvoudigd (zie tabel 1 in bijlage 2). In 1965 werden per 100.000 inwoners 87 winkeldiefstallen door de politie geregistreerd; in 1989 lag dat aantal op 472. Hoewel deze cijfers met enige reserve bekeken moeten worden—in feite vormen zij immers vooral een reflectie van de opsporingsinspanning van de politie—lijkt een sterke toename van winkeldiefstal toch onmiskenbaar.

Schade

De schade als gevolg van winkeldiefstal laat zich evenmin als het aantal zaken of daders eenduidig vaststellen. In de literatuur worden gegevens aangetroffen die soms weinig met elkaar overeenkomen, maar men is het er over eens dat met winkeldiefstal hoge bedragen gemoeid zijn (Angenent, 1980). In geld uitgedrukt, bedraagt de schade volgens Angenent (1980) 300 à 500 miljoen per

⁴ In het recentelijk uitgevoerde, landelijk slachtofferonderzoek onder bedrijven—waar- onder 209 vestigingen in de detailhandel (Van Hoek e.a. 1990)—zijn helaas geen gegevens over winkeldiefstal verzameld.

jaar. Uit de reeds genoemde NIPO-enquête onder detailhandelaren komt een schade van 700 miljoen gulden naar voren (NIPO, 1985). De Commissie kleine criminaliteit (1984) citeert een 'vertegenwoordiger van het midden- en kleinbedrijf' die een jaarlijkse schade van minimaal 500 miljoen claimt. Van Dijk en Roël (1988) menen dat 500 à 600 miljoen per jaar als gevolg van diefstal een reële schatting is.

Enige scepsis is bij deze schadecijfers wel op zijn plaats. Winkeliers stellen de hoogte van de schade vast aan de hand van voorraadverlies, ook wel derving of lekkage genoemd. Voorraadverlies valt evenwel niet uitsluitend aan winkeldiefstal door klanten te wijten, maar kan tal van andere oorzaken hebben: winkeldiefstal door personeel, verlies tijdens transport, diefstal door personeel van toeleveringsbedrijven, personeel van schoonmaakbedrijven, administratieve fouten, koersverschillen, tussentijdse prijsverlaging, beschadiging, glasbreuk, deuken van bussen, scheuren van zakken, kapot gaan van dozen, bederf, inwegen, uitdrogen, verkeerd prijzen van artikelen, snijverlies, vergoeding aan klanten die klachten hebben, vandalisme, inbraak en brandstichting (Angenent, 1980). Van den Heuvel en Van der Valk (1986) spreken in dit verband van 'normale' en 'criminele lekkage'.

De cijfers over de omvang en ontwikkeling van winkeldiefstal resumerend, blijkt winkeldiefstal zeer vaak voor te komen: jaarlijks worden enkele miljoenen winkeldiefstallen gepleegd. In de jaren zeventig en tachtig is dit delict enorm in omvang toegenomen: de afgelopen 25 jaar is het aantal per 100.000 inwoners gepleegde winkeldiefstallen vervijfvoudigd. De schade die de detailhandel van winkeldiefstal ondervindt, bedraagt om en nabij de 500 à 600 miljoen gulden op jaarbasis.

1.2 Winkeldiefstal onder minderjarigen

Aangezien het in dit rapport om winkeldiefstal onder *minderjarigen* gaat, verdient die leeftijdscategorie afzonderlijk aandacht. Uit door het WODC uitgevoerde self-reportstudies onder aselechte steekproeven van minderjarigen komt naar voren dat ruim 20% van de Nederlandse jongeren zich in elk geval 'ooit' aan winkeldiefstal schuldig gemaakt heeft. Op jaarbasis vallen die cijfers lager uit. In het 'schooljaar' 1985/86 had 11,1% van de ondervraagde jongeren weleens iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen (Junger-Tas en Kruissink, 1987) en in het 'schooljaar' 1987/88 had 5,0% van de respondenten weleens iets uit een winkel gestolen (Junger-Tas en Kruissink, 1990).

Hoe verhouden deze cijfers zich tot de totale omvang van winkeldiefstal in ons land, met andere woorden: hoe groot is het aandeel van de minderjarigen? Self-reportgegevens over winkeldiefstal onder *meerderjarigen* zijn niet voorhanden, zodat een vergelijking van meerder- met minderjarigen op grond van

die bron niet gemaakt kan worden. Dat kan wel met gegevens uit de politiestatistiek van het CBS.

Hoewel de politiestatistiek een aantal tekortkomingen vertoont, waarvan het hoge 'dark number' de belangrijkste is, kan deze toch een indicatie geven van de verhouding minderjarigen - meerderjarigen. Tot en met het jaar 1985 zijn minder- en meerderjarige verdachten apart in de politiestatistiek geadmineistreerd (CBS, 1986); in het meest recente jaar waarover die gegevens beschikbaar zijn, het jaar 1985, werden 32.672 meerderjarigen en 11.408 minderjarigen door de politie als 'bekend geworden verdachten' geregistreerd: respectievelijk 74% en 26% van het totaal. Dit zou erop wijzen dat ongeveer een kwart van de in ons land gepleegde winkeldiefstallen voor rekening van minderjarigen komt (ervan uitgaande dat op minder- en meerderjarige verdachten op dezelfde wijze gereageerd wordt).

Welke minderjarigen plegen winkeldiefstal? Zowel meisjes als jongens plegen winkeldiefstal. Vaak wordt gesteld dat winkeldiefstal een typisch vrouwendelict is (Angenent, 1980). Dat is in zoverre waar dat meisjes zich *relatief gezien* veel aan winkeldiefstal schuldig maken, dat wil zeggen dat meisjes vaker winkeldiefstal dan andere feiten plegen. Dat neemt niet weg dat, zoals bekend is, jongens veel meer delicten plegen dan meisjes. En dat geldt evenzeer voor winkeldiefstal. Uit een self-reportstudie van Junger-Tas en Kruissink (1990) bleek dat de verhouding jongens-meisjes voor fietsendiefstal op 3,3:1 ligt, voor inbraak en insluiping op 4,6:1 en voor heling op 4,9:1. Voor winkeldiefstal bleek die verhouding een stuk lager te liggen, namelijk op 1,7:1. Relatief gezien zou winkeldiefstal inderdaad als een typisch vrouwendelict gezien kunnen worden.

In veel onderzoek op het gebied van criminaliteit onder jeugdigen is aangetoond dat er relaties bestaan tussen het plegen van delicten aan de ene kant en aspecten van de directe leefomgeving van jongeren aan de andere kant: het 'functioneren' op school, de situatie en de sfeer thuis, de vrijetijdsbesteding, het gebruik van alcohol en drugs. Globaal aangeduid, komen die verbanden erop neer dat naarmate de situatie — volgens gangbare maatschappelijke normen — als meer 'problematisch' gekenschetst kan worden, crimineel gedrag vaker voorkomt.

1.3 Afhandeling van winkeldiefstal

Jaarlijks worden enkele miljoenen winkeldiefstallen gepleegd waardoor de detailhandel voor tenminste enkele honderden miljoenen guldens aan inkomsten derft (zie paragraaf 1.1). Hoe reageren nu de benadeelden, politie en justitie op winkeldiefstal?

De kans dat een winkeldief wordt betrapt, is zeer klein. Angenent (1980) concludeert op grond van een literatuuroverzicht dat de pakkans op ongeveer

5% ligt. Van het geringe aantal ontdekte winkeldiefstallen wordt slechts een gedeelte bij de politie aangegeven. Veel winkeliers zijn geneigd om bij constatering van winkeldiefstal af te zien van inschakeling van de politie, zo bleek uit een door Rodermond en Moerland (1982b) uitgevoerde peiling onder detaillisten. Vaak biedt men de betrapte klant de gelegenheid om het weggenomen artikel terug te geven of er alsnog voor te betalen. Dat verloopt niet altijd zonder slag of stoot. Soms ontstaat er een vechtpartij of wordt een winkeldief zelfs opgesloten door de winkelier. Ook kan winkeldiefstal aanleiding geven tot eigenrichting. Sommige winkeliers uit het onderzoek van Rodermond en Moerland (1982b) zeiden soms een 'aframmeling' of 'afstraffing' te geven en een enkele respondent zei weleens 'zoenarbeid' te laten verrichten, bijvoorbeeld het magazijn aanvegen of opruimen (Rodermond en Moerland, 1982b). Er blijken zelfs winkeliers te zijn die geldboetes van 50 gulden opleggen (Commissie kleine criminaliteit, 1984); volgens de NIPO-enquête heeft 5% van de winkeliers weleens zelf een boete opgelegd (NIPO, 1985).

Dat winkeliers zelf op de een of andere manier winkeldiefstal afhandelen, blijkt relatief vaak voor te komen. Slechts 30 à 50% van de ontdekte winkeldiefstallen wordt bij de politie aangegeven (Angenent, 1980). Dit impliceert dat de overige gevallen dus door de winkeliers zelf afgehandeld worden. Ook cijfers van iets recenter datum wijzen in die richting: één op de vier gevallen wordt bij de politie aangegeven volgens onderzoek van Van den Heuvel en Van der Valk (1984). De bereidheid tot aangifte laat duidelijk te wensen over. De voornaamste reden daarvan is dat de winkeliers weinig heil verwachten van het politie-optreden. Rodermond en Moerland (1982b) registreerden uitspraken van winkeliers zoals 'Het heeft geen nut', 'De dief is alweer buiten het bureau voor je aangifte hebt gedaan' en 'Het duurt lang voor ze komen'. Ook de door Van den Heuvel en Van der Valk (1984) benaderde winkeliers gaven er meestal de voorkeur aan om de zaak zelf 'op te lossen' omdat het inschakelen van de politie weinig zinvol geacht werd. Van Burik e.a. (1989) rapporteren dat ongeveer 50% van de door hen benaderde winkeliers in de voorafgaande 6 maanden 'alleen soms, zelden of nooit' aangifte van betrapte winkeldieven hadden gedaan.

Is een winkeldief bij de politie aangegeven, hetgeen dus maar zelden voorkomt, dan wordt lang niet altijd een proces-verbaal opgemaakt. Gemiddeld resulteert 20 à 40% van de bij de politie aangegeven gevallen in een proces-verbaal. De overige gevallen worden direct door de politie geseponeerd, veelal op grond van door het openbaar ministerie uitgevaardigde richtlijnen. In de meeste politiekorpsen wordt geen proces-verbaal opgemaakt wanneer een verdachte voor de eerste keer wordt betrap op winkeldiefstal ('first-offenders') en als het om 'kleinere' bedragen gaat, bijvoorbeeld bedragen tot 50 of 100 gulden (Angenent, 1980). In principe zou daarvan door de politie een administratie bijgehouden worden (Angenent, 1980) maar in de praktijk blijkt dat niet consequent te gebeuren (Hoofdbedrijfschap Detailhandel, 1986).

Tenslotte wordt nog eens de helft van de geverbaliseerde zaken door het openbaar ministerie geseponeerd (Angenent, 1980). Wat dit laatste betreft, zou de situatie enigszins veranderd kunnen zijn door de invoering van de transactiemogelijkheid voor vermogensmisdriven. Sinds de inwerkingtreding van de Wet Vermogenssancties in 1983 en de wijziging van artikel 74 (WvSr.) kan de officier van justitie bij onder meer winkeldiefstalzaken een transactie aanbieden (Kommer e.a., 1986).

1.4 Ontwikkelingen in het rijksoverheidsbeleid

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat de omvang van winkeldiefstal niet onaanzienlijk is, terwijl in slechts een fractie van de gevallen een strafrechtelijke reactie volgt (Angenent, 1980; Commissie kleine criminaliteit, 1984; Hoofdbedrijfsschap Detailhandel, 1986). De omvang van dit verschijnsel betekent een enorme werkdruk voor het politie- en justitie-apparaat en als gevolg van de overbelasting van het apparaat (Samenleving en Criminaliteit, 1985) blijft een reactie veelal achterwege. Er zou zelfs van een vicieuze cirkel gesproken kunnen worden. De politie bemerkt dat opgemaakte processen-verbaal veelal door de officier van justitie geseponeerd worden. Om die reden zal de politie minder geneigd zijn om nog serieus op te treden wanneer winkeliers melding maken van winkeldieven, laat staan een proces-verbaal op te maken. De zaak zal toch wel weer geseponeerd worden. Op hun beurt zullen de winkeliers sceptisch worden over het nut van inschakeling van de politie. Ideeën als 'het heeft toch geen zin om de politie te waarschuwen want de politie doet toch niks' (zie bijvoorbeeld Rodermond en Moerland, 1982b) zijn het gevolg.

Deze situatie is onderkend door de Commissie kleine criminaliteit (1984). Deze commissie, ook bekend als de Commissie Roethof, is in 1983 door de Minister van Justitie ingesteld met als doel de regering van advies te dienen over mogelijke verbeteringen bij de aanpak van de kleine criminaliteit. Het werk van de Commissie Roethof vormde de aanzet tot een nieuw beleid ten aanzien van de kleine criminaliteit, het 'bestuurlijk preventiebeleid'.

'Bestuurlijk preventiebeleid'

De Commissie Roethof heeft nadrukkelijk gesteld dat de kleine criminaliteit een maatschappelijk probleem is waar niet louter en alleen politie en justitie verantwoordelijkheid voor dragen. In feite is de maatschappij als geheel voor de aanpak van de kleine criminaliteit verantwoordelijk. Op grond van de visie en aanbevelingen van de Commissie Roethof heeft de regering een nieuwe aanpak van de kleine criminaliteit geïnitieerd. Met een integratie van activiteiten en maatregelen van (lokaal) bestuur, politie en justitie wordt een nieuwe aanpak beoogd waarin zowel repressie als preventie een plaats hebben. Met de Commissie Roethof is het kabinet van oordeel dat 'voor de kleine criminaliteit niet primair een strafrechtelijke aanpak geïndiceerd is' (Samenleving en

Criminaliteit, 1985). Derhalve ligt de nadruk op de preventie. Uitgaande van de criminaliteit als maatschappelijk probleem wordt van het lokale bestuur, maatschappelijke organisaties en ook van de burger een belangrijke bijdrage aan de preventie van kleine criminaliteit verwacht. Aangezien de problematiek van gemeente tot gemeente sterk kan verschillen en de invloed van de rijksoverheid wordt beperkt door de autonomie van de lagere overheden, wordt het gemeentebestuur als eerstverantwoordelijke voor de ontwikkeling en uitvoering van een preventiebeleid aangewezen: '*bestuurlijk preventiebeleid*'. In het bestuurlijk preventiebeleid zijn drie hoofdlijnen te onderscheiden:

- de ontwikkeling van een bebouwde omgeving die qua planologische bouwtechnische kenmerken zo min mogelijk gelegenheid geeft tot het plegen van delicten;
- het versterken van de binding van de opgroeiende generatie met de maatschappij;
- de versterking van het functionele toezicht door conducteurs, conciërges, winkelpersoneel, sporttrainers, jongerenwerkers e.d. op potentiële wetsovertreders.

In het verlengde van deze op preventie gerichte bestuurlijke activiteiten zou de strafrechtspleging vooral in het 'onmisbare sluitstuk' dienen te voorzien. Daartoe zal het aantal zaken dat door het openbaar ministerie met een onvoorwaardelijk beleidssepot wordt afgedaan, moeten verminderen (Samenleving en Criminaliteit, 1985). Dat zou bereikt kunnen worden door enerzijds duidelijker afspraken met de politie over criteria voor strafvervolgning en anderzijds door zaken die wegens geringe ernst onvoorwaardelijk geseponeerd werden, vaker te vervolgen danwel met een berisping of transactie af te doen. Wat dit laatste betreft, spreekt de Commissie Roethof (1984) van 'het door de politie onder verantwoordelijkheid van het openbaar ministerie aanbieden van een transactie of het opleggen van een dienstverleningsverplichting in gevallen van kleine criminaliteit, in het bijzonder voorzover gepleegd door minderjarigen'.

'Bestuurlijk preventiebeleid' en winkeldiefstal

Ook op winkeldiefstal is het bestuurlijk preventiebeleid toegepast. Met financiële steun van de rijksoverheid zijn halverwege de jaren tachtig diverse op preventie gerichte experimenten en projecten uitgevoerd (zie o.a. Moerland, Uit Beijerse en Fijnaut, 1988).

Tevens zijn experimenten uitgevoerd met een politietransactie van winkeldiefstallen, gepleegd door meerderjarigen. Dit is uitgevoerd in het kader van de verbetering van het 'justitieel sluitstuk'. De politie werd gemachtigd om winkeldiefstal met bekende daders door middel van een transactie af te doen

binnen door het openbaar ministerie te stellen grenzen en richtlijnen.⁵ Op vijf plaatsen in ons land is met deze 'lik-op-stuk-aanpak' geëxperimenteerd: Arnhem, Dordrecht, Eindhoven, Haarlem en Zaanstad (zie voor een evaluatie Koolen e.a., 1989). Overigens heeft de Minister van Justitie inmiddels publiekelijk bekend gemaakt deze 'lik-op-stuk-aanpak' voor meerderjarigen op wettelijke basis te willen voortzetten.

Voor strafrechtelijk minderjarigen (12- tot en met 17-jarigen) die zich aan winkeldiefstal schuldig gemaakt hadden, werd een dergelijke aanpak niet geschikt geacht, vooral vanwege de verschillen in strafrechtspleging ten aanzien van meerderjarigen en minderjarigen. In de volgende paragraaf wordt in het kort ingegaan op de praktijk van strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen, vooral de rol van alternatieven daarin.

1.5 Ontwikkelingen in de strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen

Al sinds de instelling van een apart strafrecht voor jeugdigen aan het begin van deze eeuw, staat het *belang van de jeugdige* centraal in de strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen (zie bijvoorbeeld Wever en Andriessen, 1983). Het beleid is veeleer gericht op bescherming en opvoeding van de jeugdige overtreder dan op sanctionering. Tegen die achtergrond moet de opkomst van allerlei alternatieve afhandelingsvormen in de afgelopen decennia gezien worden.

In de jaren zeventig zijn in de Verenigde Staten van Amerika een aantal vernieuwingen op justitieel terrein ontwikkeld waarbij de gedachte dat justitie zich terughoudend moest opstellen een belangrijke rol speelde (Andriessen, 1982). Die gedachte sluit aan op de 'labellingstheorieën' volgens welke een stigmatiserende werking uitgaat van contacten met het justitie-apparaat. Contact met justitie zou geen speciaal-preventief effect maar juist een criminogene uitwerking hebben. 'Diversion' — of in het Nederlands 'diversie' — werd het credo. In Amerika kwamen in die tijd honderden 'diversion'-programma's tot stand (zie bijvoorbeeld Klein, 1979). 'Diversion' betekent letterlijk 'afleiding' of 'omleiding' en in een juridische context wordt daarmee bedoeld op het buiten de justitiekanalen afhandelen van strafbare feiten (zie o.a. Rood-de Boer, 1981). In de praktijk werd diversie in de Verenigde Staten vaak ingevuld met een of andere vorm van hulpverlening.

⁵ Zie o.a. het door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie aan de Tweede Kamer der Staten Generaal aangeboden 'Actieplan voor de aanpak van de veel voorkomende criminaliteit' (1987).

Een andere ontwikkelingslijn heeft te maken met de positie van slachtoffers van delicten. De afgelopen jaren is er een toenemende aandacht voor de slachtoffers. Slachtoffers van criminaliteit ondervinden materiële schade en eventueel nog psychische schade. In binnen- en buitenland worden initiatieven ontplooid om een of andere wijze van genoegdoening voor slachtoffers te arrangeren. Deze gedachte heeft ook in de strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen weerklink gevonden. Bijvoorbeeld in Groot-Brittannië en Amerika zijn vanuit die gedachte tal van 'mediation'-, 'restitution'- en 'reparation'-programma's ontwikkeld en gestart (zie bijvoorbeeld Blagg, 1985; Davis e.a., 1988; Hughes en Schneider, 1989; Hudson en Galaway, 1989). Op een of andere wijze wordt de jeugdige dader daarbij in de gelegenheid gesteld om genoegdoening aan de benadeelde te verschaffen. Een zekere vorm van straffen wordt zodoende gecombineerd met een tegemoetkoming aan de slachtoffers. Vaak gebeurt dat in het kader van een alternatieve sanctie of het voorkómen van strafvervolgning ('mediation' in het kader van diversie).

Een derde in dit verband relevante ontwikkeling betreft een toenemende belangstelling voor de toepassing van principes uit de psychologische leertheorieën. In de psychologie zijn studies verricht naar gedragsbeïnvloeding met behulp van straffen; zie bijvoorbeeld Feldman, 1977; Cavender, 1979; Liebert e.a. 1977; Willemse, 1981. Uit die studies zijn tal van factoren naar voren gekomen die de effectiviteit van straffen beïnvloeden. Het voert te ver om daar in dit rapport uitgebreid op in te gaan. Belangrijke factoren zijn onder andere: het tijdsverloop tussen gedrag en straf (hoe sneller hoe effectiever), de (subjectieve) zwaarte van de straf, de relatie tot de strafoplegger, de kans op straf en 'uitleg bij de straf' (zie ook Bol, 1991).

De geschetste ontwikkelingen zijn niet tot het buitenland beperkt gebleven maar hebben ook in ons land hun neerslag gehad. Zo zijn in Nederland verschillende alternatieven in de afhandeling van minderjarigen tot ontwikkeling gekomen (zie Smit en Scholte, 1986): bijvoorbeeld de alternatieve sancties voor jeugdigen (zie Van der Laan en Van Hecke, 1986), het Groningse RBS-project (Andriessen, 1985), Prejop en niet te vergeten de Halt-bureaus (Van Hees, 1988a; Kruissink en Verwers, 1989). Halt staat aan de wieg van het winkeldiefstalexperiment dat in het onderhavige onderzoek geëvalueerd wordt. En daarmee verschijnt de directe aanleiding tot het starten van dit experiment in beeld.

1.6 Aanleiding tot het winkeldiefstalexperiment

Het winkeldiefstalexperiment is, zoals reeds vermeld, één van de proefprojecten die naar aanleiding van het kabinetsplan 'Samenleving en Criminaliteit' gestart zijn. Met dit plan heeft de regering de aanzet tot een nieuwe aanpak van de 'kleine' of 'veel voorkomende criminaliteit' gegeven, die overigens

volledig is geïnspireerd op het werk van de Commissie kleine criminaliteit (1984). Deze nieuwe aanpak is in wezen de resultante van alle ontwikkelingen die in de vorige paragrafen zijn geschetst. De stijgende criminaliteitscijfers vroegen om een verhevigde inspanning. De overbelasting van politie en justitie noopte tot een meer efficiënte en effectieve aanpak. Het overbelaste apparaat moest ontzien worden. Een belangrijke rol werd derhalve toegedicht aan de *preventie* van criminaliteit. Daarnaast was de Commissie kleine criminaliteit de mening toegedaan dat vaker dan voorheen een officiële reactie op strafbaar gedrag diende te volgen (het 'justitiële sluitstuk'). Het aantal beleidssepts moest teruggedrongen worden. In verband met de overbelasting van het apparaat werd daarbij veel heil verwacht van het zoveel mogelijk buiten-justitieel afhandelen van zaken, bijvoorbeeld met behulp van een transactie, 'lik-op-stuk-aanpak' of Halt-afhandeling. Tegelijkertijd hoopte de Commissie een sterker speciaal preventief effect te bereiken door de toepassing van 'pedagogisch verantwoorde' sancties (met behulp van principes uit de psychologische leertheorieën).

Conform deze uitgangspunten heeft de regering de verbreiding van de Halt-afhandeling van vandalisme, waarin al deze elementen terug te vinden zijn, krachtig gestimuleerd. Tevens zijn vanuit deze visie, de reeds genoemde 'lik-op-stuk-experimenten' voor (volwassen) winkeldieven gestart: het afdoen van winkeldiefstal met een politietransactie ('bekeuring').

Voor minderjarigen die zich aan winkeldiefstal schuldig gemaakt hadden, was evenwel niet voorzien in een dergelijk experiment. Met name de verschillen in strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen en meerderjarigen vormden destijds de reden om het experiment te beperken tot strafrechtelijk meerderjarigen. Daarnaast zou gesteld kunnen worden dat de politietransactie voor jongeren minder geschikt is omdat zij over het algemeen niet over veel geldelijke middelen beschikken zodat in de meeste gevallen hoogstens de ouders, in plaats van de jeugdige dader zelf, voor betaling van het transactiebedrag zouden opdraaien.

De goede ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met de aanpak van vandalisme via Halt-projecten (zie o.a. Kruissink, 1987; Van Hees, 1988a en 1988b; Kruissink en Verwers, 1989) deden het idee ontstaan om een soortgelijke aanpak van winkeldiefstal te realiseren. Uit het evaluatie-onderzoek naar de Halt-projecten is gebleken dat deze alternatieve aanpak inderdaad effect sorteert: ruim 60% van een steekproef van via Halt afgehandelde vandalen bleek minder vandalisme te plegen of zelfs met vandalisme te stoppen na de afdoening via Halt, terwijl een dergelijke positieve werking onder slechts 25% van een door de politie afgehandelde controlegroep geconstateerd werd (Kruissink en Verwers, 1989). Op die manier zou voor strafrechtelijk minderjarigen een equivalent van de politietransactie voor meerderjarigen in het leven geroepen kunnen worden.

Een andere overweging die hierbij een rol gespeeld heeft, is dat in gemeenten waar vandalisme via Halt afgedaan wordt, een zekere onrechtvaardigheid in het justitieel optreden ten opzichte van jongeren is gesloten. Wegens vandalisme aangehouden jongeren verrichten in hun vrije tijd schoonmaak- of herstelwerkzaamheden via Halt, terwijl op winkeldiefstal betrapte jongeren veelal vrijuit gaan (politiesepot).

De positieve ervaringen met Halt en de gesignaleerde onrechtvaardigheid geven al geruime tijd aanleiding tot discussie over de mogelijkheid om winkeldiefstal via Halt af te doen. Op grond van de geschetste overwegingen hebben het WODC en de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit (SBPC) van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken de aanzet gegeven tot een experiment met een 'Halt-achtige' afdoening van winkeldiefstal door minderjarigen. In Rotterdam — waar destijds het eerste Halt-bureau werd opgericht en inmiddels bijna tien jaar ervaring is opgedaan — zijn het openbaar ministerie, de gemeente (met name Halt) en de Jeugd- en Zedenpolitie bereid gevonden om een dergelijk experiment uit te voeren; op 1 februari 1989 is het van start gegaan. De onderzoeksvragen die in de evaluatie van dit experiment aan bod komen, worden in de volgende paragraaf besproken.

1.7 Onderzoeksvragen

Zoals gebruikelijk in evaluatie-onderzoek omvat dit onderzoek een procesbeschrijving en een effectonderzoek. De procesbeschrijving betreft het winkeldiefstalexperiment zelf: onder meer de organisatie en werkwijze van het project en kenmerken van de bereikte groep. In het effectonderzoek gaat het om de vraag of, en zo ja onder welke condities, het experiment een vermindering van (kleine) criminaliteit, en dan in het bijzonder winkeldiefstal, tot resultaat heeft. Het onderzoek valt uiteen in de volgende onderzoeksvragen:

1. *Hoe is aan het winkeldiefstalexperiment vormgegeven?*

De volgende punten komen hierbij aan de orde: werkwijze, organisatie, procedures t.a.v. cliënten en gang van zaken in juridische zin.

2. *Hoe is het experiment in de praktijk verlopen en is het verlopen zoals was beoogd?*

Hierbij gaat het om de volgende aspecten van het experiment: aantal naar het project verwezen jongeren; aard en ernst van het delict op grond waarvan naar het project verwezen is; aard en duur van de opgelegde werkzaamheden; de plaatsen (winkelbedrijven) waar werkzaamheden plaatsvonden; relatie tussen delict en werkzaamheden; medewerking en ervaringen van het betrokken winkelpersoneel; de duur van de afhandeling; de mate waarin de verwezen zaken aan de gestelde criteria voldoen; aantal mislukte zaken en redenen daarvan.

3. *Welke jongeren — in termen van delinquent gedrag en een aantal achtergrondkenmerken — komen bij het winkeldiefstalproject terecht; hoe verhouden die jongeren zich tot modale Nederlandse jongeren en tot via Halt afgehandelde vandalen?*

De volgende kenmerken van de jongeren komen hierbij aan de orde: sekse, leeftijd, nationaliteit, schooltype, schoolfunctioneren, thuissituatie, uitgaansgedrag, en de mate waarin kleine criminaliteit, in het bijzonder winkeldiefstal, gepleegd wordt.

4. *Leidt de alternatieve afdoening via het winkeldiefstalexperiment tot een afname van winkeldiefstal en andere vormen van kleine criminaliteit onder de afgehandelde jongeren en zo ja onder welke condities treedt dat effect op?*

Over de uitkomst van deze onderzoeksvraag kunnen enkele hypothesen opgesteld worden. De ervaringen die met de Halt-afdoening van vandalisme zijn opgedaan en het pedagogisch oogmerk van de experimentele afdoening geven daar aanleiding toe (zie elders in dit hoofdstuk). In de eerste plaats kan verwacht worden dat de alternatieve afdoening zal leiden tot een afname van winkeldiefstal en andere vormen van kleine criminaliteit. Ten tweede kan verondersteld worden dat het effect van deze experimentele afdoening sterker zal zijn dan na de traditionele afwikkeling (politiesepot) van winkeldiefstal. Ten derde mag verwacht worden dat het effect sterker zal zijn naarmate het pedagogisch element van de afdoening beter gerealiseerd is, d.w.z. dat naarmate de afdoening sneller na delictpleging plaatsvindt en de aard van de afdoening meer direct op het gepleegde feit aansluit. In de vierde plaats ligt het voor de hand dat naarmate jongeren in een meer problematische situatie verkeren (op school, thuis, qua alcohol- en druggebruik en relatief veel delicten plegen) de alternatieve afdoening via het project minder effect zal hebben.

2 Methode van onderzoek

2.1 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek omvat, zoals in het vorige hoofdstuk reeds is aangegeven, de organisatie en werkwijze van het project zelf, de ervaringen van betrokken winkeliers, delinquent gedrag en achtergrondgegevens van de jongeren die naar het project zijn verwezen, de wijze waarop die jongeren via het project zijn afgehandeld, en de effecten van de alternatieve afhandeling op die jongeren.

Voor zover het gaat om de organisatie en werkwijze van het project en de wijze waarop jeugdige winkeldieven alternatief zijn afgehandeld, valt er in onderzoekstechnisch opzicht nauwelijks iets uit te leggen. Voor dit gedeelte van het onderzoek is informatie uit de projectadministratie en de voortgangsverslagen van het project⁶ gebruikt. Evenzeer geldt voor de ervaringen van betrokken winkeliers dat hier geen sprake van een ingewikkelde opzet is. De betrokken winkeliers zijn simpelweg geïnterviewd aan de hand van een lijst met aandachtspunten. De opzet van het onderzoek onder de alternatief afgehandelde minderjarige winkeldieven is daarentegen meer complex van aard; dit hoofdstuk over de methode is verder dan ook volledig aan dat gedeelte van het onderzoek gewijd.

Het onderzoek onder de minderjarige winkeldieven dient twee doelen. In de eerste plaats wordt beoogd om een beeld te krijgen van de verwezen groep qua delinquentiepatroon en achtergrondkenmerken. Daarbij gaat het ook om de vraag hoe deze groep zich wat betreft achtergrond en delinquentiepatroon tot de Nederlandse jongerenpopulatie verhoudt en tot de via Halt afgehandelde vanden (zie hoofdstuk 1). Hiertoe zijn gegevens verzameld onder een steekproef van naar het project verwezen jongeren. Dat materiaal is vergeleken met de resultaten van landelijke onderzoeken onder minderjarigen (Junger-Tas en Kruissink, 1987 en 1990) en met de gegevens uit het evaluatie-onderzoek naar de Halt-projecten (Kruissink en Verwers, 1989).

Ten tweede dient het onderzoek onder de minderjarige winkeldieven ertoe om vast te stellen in hoeverre de alternatieve afhandeling effect sorteert. Eventuele effecten van de afdoening zijn onderzocht aan de hand van gegevens over

⁶ Met dank aan de heer D. Spencer, projectleider van het winkeldiefstalexperiment.

de aard en frequentie van delictpleging onder de verwezen jongeren, in de periodes vóór en ná de afdoening. Eveneens zijn dergelijke gegevens verzameld onder een controlegroep van jeugdige winkeldieven die op de gebruikelijke wijze door de politie zijn afgehandeld; dat betekent over het algemeen dat die jongeren na een politiestandje naar huis gestuurd zijn. Deze controlegroep werd geselecteerd uit de dag- en nachtrapporten van de Utrechtse Algemene Politiedienst en de Kinderpolitie.⁷

In het meest ideale geval zouden in een dergelijke opzet gegevens over delictpleging in een periode van enkele jaren vóór en ná de afdoening bekeken worden om zodoende effecten op zowel korte als lange termijn te kunnen vaststellen. Het nadeel daarvan is evident: het duurt erg lang voordat de resultaten voorhanden zijn. Om die reden is in het evaluatie-onderzoek naar de Halt-projecten, dat volgens dezelfde opzet is uitgevoerd (zie Kruissink en Verwers, 1989), voor een periode van één jaar gekozen. Bij het winkeldiefstalproject is om de praktische reden dat de subsidiegever relatief snel na beëindiging van het experiment over de resultaten wilde beschikken, een nog kortere periode aangehouden, namelijk een half jaar.

De effecten van het winkeldiefstalexperiment op de betrokken jongeren zijn bestudeerd door eventuele veranderingen in delinquentieniveau vóór en na de alternatieve afdoening te bekijken. Om na te gaan in hoeverre eventuele verschuivingen in delinquentieniveau daadwerkelijk het gevolg zijn van de experimentele afdoening, worden delinquentiegegevens van de reeds genoemde controlegroep in de analyses betrokken.

2.2 Databronnen en dataverzameling

Gegevens over delinquentie en achtergrondkenmerken van de betrokken minderjarigen zijn verzameld met behulp van een vragenlijst die door de jongeren zelf ingevuld is. De gebruikte vragenlijst is vrijwel identiek aan de vragenlijst uit het Halt-onderzoek van Kruissink en Verwers (1989) en bestaat voor een groot deel uit items over delictpleging; daarnaast zijn nog items over de situatie en het functioneren op school, de thuissituatie, de vrijetijdsbesteding (uitgaansgedrag) en enkele sociaal-demografische kenmerken in de lijst opgenomen. De delinquentie-items zijn dezelfde als de items die in landelijke onderzoeken van Junger-Tas en Kruissink (1987 en 1990) zijn afgenomen. (De delinquentie-items zijn in bijlage 3 van dit rapport opgenomen.)

Vanaf de start van het winkeldiefstalproject in februari '89 tot en met maart '90 zijn de jongeren die door de politie naar het project verwezen zijn, benaderd met het verzoek om aan het onderzoek mee te werken. Tijdens één van

⁷ De gebruikte quasi-experimentele onderzoeksopzet staat bekend als het 'untreated control group design with pretest and posttest' (Cook and Campbell, 1979).

hun contacten met het project vulden zij de vragenlijst voor de eerste keer in. De tweede afname van de vragenlijst bij deze groep vond steeds een half jaar na de eerste afname plaats en werd deels door de auteurs en deels door een enquêtrice verricht.⁸ De vragenlijstafnames onder de controlegroep, die door het WODC uit de dag- en nachtrapporten van de Utrechtse politie werd geselecteerd, is uitbesteed aan het onderzoeksinstituut 'Research voor Beleid'. Enquêtrices van dat instituut zochten de jongeren thuis op voor het invullen van de vragenlijst. De eerste afname vond plaats in de periode april tot en met september '89, terwijl ook onder die jongeren de vragenlijst een half jaar later opnieuw werd afgenomen.

Naast de vragenlijstafnames is nog van een andere gegevensbron gebruik gemaakt, te weten registraties van de betreffende politiekorpsen. In Rotterdam werd in de bestanden van de Herkenningdienst en de Jeugd-en Zedenpolitie nagegaan of de experimentele groep geregistreerd stond wegens het plegen van strafbare feiten. Gegevens werden verzameld over de aard en frequentie waarmee die feiten gepleegd werden, vóór en na verwijzing naar het winkeldiefstalproject, alsmede over de wijze van afdoening door de politie. Van de controlegroep werden dezelfde gegevens bij de Utrechtse Kinderpolitie nagezocht.

Resumerend zijn de voornaamste gegevens van dit onderzoek— de gegevens over delinquentie— uit twee bronnen afkomstig: door jongeren ingevulde 'self-reportvragenlijsten' en politieregistraties. Het zal duidelijk zijn dat beide bronnen hun beperkingen kennen. Politieregistraties geven een onderschatting van de werkelijk gepleegde criminaliteit omdat veel delicten nu eenmaal niet ter kennis van de politie komen ('dark number'), onder meer als gevolg van de geringe pakkans. Dat geldt vooral voor de relatief geringe feiten waar het in dit onderzoek om gaat. Zo ligt de pakkans voor winkeldiefstal waarschijnlijk op ongeveer 5% (zie hoofdstuk 1). Evenzeer zullen de self-reportvragenlijsten een enigermate vertekend beeld geven. Echter, uit diverse onderzoeken is gebleken dat de validiteit en betrouwbaarheid van de self-reportmethode redelijk tot goed zijn (zie o.a. Hindelang e.a., 1979; Elliott en Ageton, 1980), vooral wanneer het jeugdige delinquenten betreft.

2.3 Steekproeven, respons en non-respons

Gedurende de experimentele periode, 1 februari 1989 tot en met 31 december 1991, zijn in totaal 153 jongeren naar het winkeldiefstalproject verwezen. De door het project geregistreerde gegevens van deze totale groep komen in hoofdstuk 3 aan de orde. Het meer uitgebreide onderzoek naar achtergrond en delinquentie van de verwezen jongeren, alsmede de effectiviteit van de afdoening, is onder een steekproef uit die groep uitgevoerd.

⁸ Met dank aan Laura Kamphaus.

Experimentele groep

Aan alle jongeren die in de eerste acht maanden naar het project werden verwezen, is gevraagd om aan het onderzoek deel te nemen. Slechts enkele jongeren weigerden mee te werken. Omdat het project met enige aanloopp problemen te kampen had (zie hoofdstuk 3) liet het aantal verwijzingen aanvankelijk enigszins te wensen over; uiteindelijk hebben in totaal 90 jongeren aan de eerste afname van de vragenlijst deelgenomen. Bij nader inzien bleken vijf van die jongeren vanwege andere vormen van diefstal naar het project te zijn verwezen. Teneinde het onderzoeksmateriaal niet te vertroebelen, het gaat in het project en in dit evaluatie-onderzoek immers om *winkeldiefstal*, zijn de gegevens van die vijf jongeren uit het bestand verwijderd. De omvang van de netto steekproef (bij de eerste afname van de vragenlijst) bedraagt dus 85, dat is 55,6% van het totale aantal van 153 jongeren dat gedurende de experimentele periode naar het winkeldiefstalproject is verwezen.

Van die steekproef van 85 jongeren zijn de eerste 70 verzocht om een half jaar later opnieuw een vragenlijst in te vullen. (Alle 85 jongeren voor de tweede afname benaderen, zou betekenen dat de dataverzameling nog enkele maanden langer in beslag genomen had vanwege de noodzakelijke tussentijd van een halfjaar tussen eerste en tweede afname). Van die 70 jongeren zijn er 20 uitgevallen; de overige 50 hebben voor de tweede keer een vragenlijst ingevuld, een response van 71%. De voornaamste redenen waarom die 20 jongeren niet aan de tweede afname hebben deelgenomen, zijn: verhuizing naar andere gemeenten, onbereikbaarheid (ondanks herhaalde pogingen) en 'geen zin' hebben of het ontbreken van toestemming van de ouders.

Controlegroep

Voor het benaderen van een controlegroep werd naar Utrecht uitgeweken.⁹ Uit de dag- en nachtrapporten van de Utrechtse politie werden jongeren geselecteerd die wegens winkeldiefstal met de politie in contact gekomen waren en op 'traditionele' wijze waren afgehandeld (in de meeste gevallen in het kader van een politiesepot naar huis gestuurd). De keuze voor de gemeente Utrecht komt vooral uit praktische overwegingen voort. Gedurende het Halt-onderzoek waren reeds contacten met de Utrechtse politie gelegd, en de Kinderpolitie ter plaatse houdt een overzichtelijke registratie van mutaties bij. Bovendien is Utrecht qua aard en omvang redelijk goed vergelijkbaar met de gemeente waar geëxperimenteerd werd — Utrecht en Rotterdam behoren beiden tot de vier grootste

⁹ In Rotterdam werden alle minderjarige winkeldieven naar het winkeldiefstalproject gestuurd, mits aan de verwijscriteria werd voldaan. Door op grond van 'random toewijzing' jongeren hetzij naar het winkeldiefstalproject, hetzij met een politiestandje naar huis te sturen, had een — onderzoekstechnisch gezien volmaakte — controlegroep gecreëerd kunnen worden. Vanwege ethische bezwaren werd van een dergelijke procedure afgezien.

gemeenten van ons land — zodat redelijkerwijs verwacht mag worden dat ongeveer dezelfde typen zaken ter kennis van de politie zullen komen.

In totaal werden 130 jongeren uit de dag- en nachtrapporten geselecteerd. Een groot deel daarvan is uitgevallen; de belangrijkste redenen waren het ontbreken van bereidheid om mee te werken en onbereikbaarheid wegens verhuizing of valse adressen. Uiteindelijk hebben 69 jongeren die wegens winkeldiefstal met de Utrechtse politie in contact gekomen waren, een vragenlijst ingevuld.

Evenals de experimentele groep heeft ook de controlegroep van uitval te lijden gehad, dat wil zeggen dat jongeren die medewerking toegezegd hadden, uiteindelijk niet aan de tweede afname van de vragenlijst deelgenomen hebben. Zeven jongeren gaven al direct bij de eerste afname te kennen niet verder mee te willen werken, acht jongeren weigerden hun medewerking in tweede instantie (toen het moment van de tweede afname was aangebroken), vijf jongeren bleken naar een andere gemeente te zijn verhuisd en vijf jongeren werden drie keer niet thuis aangetroffen (nadat telefonisch of schriftelijk een bezoek van enquêteurs was aangekondigd). Van de 69 jongeren zijn er bij elkaar 25 uitgevallen bij de tweede afname. Dit betekent dat 44 jongeren tweemaal een vragenlijst ingevuld hebben, een response van 64%. Naast de uitval speelde bij de controlegroep nog een ander probleem. Er ontstonden ernstige bedenkingen ten aanzien van de betrouwbaarheid van de antwoorden van een vrij aanzienlijk aantal jongeren in de controlegroep. Maar liefst 21 controlejongeren zijn om die reden uit het bestand verwijderd, waarmee de netto controlegroep op 23 uitkomt.

Samenvattend hebben aan de eerste afname van de vragenlijst respectievelijk 85 alternatief afgehandelde, Rotterdamse winkeldieven meegedaan waarvan er 50 een half jaar later nogmaals een vragenlijst ingevuld hebben. Bij de Utrechtse controlegroep liggen die aantallen op respectievelijk 69 en 44. Na aftrek van de 21 controlejongeren die een onbetrouwbare respons opleverden, komen die aantallen op 48 en 23 uit.

3 Het winkeldiefstalproject: opzet en praktijk

De aanleiding en het ontstaan van het Rotterdamse winkeldiefstalproject zijn in hoofdstuk 1 van dit rapport geschetst tegen de achtergrond van ontwikkelingen in de strafrechtspleging ten aanzien van minderjarigen en de aanpak van de 'veel voorkomende criminaliteit', in het bijzonder winkeldiefstal. In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten, organisatie en werkwijze van het project beschreven. Eerst komt aan de orde hoe het experiment formeel, op papier vorm gekregen heeft; vervolgens wordt op het feitelijk verloop in de praktijk ingegaan. Naast een beschrijving van de feitelijke situatie komen ook de ervaringen en meningen van winkeliers die aan het project meegewerkt hebben, aan bod.

3.1 Uitgangspunten

Het doel van het winkeldiefstalproject is bij te dragen aan het terugdringen van winkeldiefstal onder strafrechtelijk minderjarige jongeren. Om die doelstelling te bereiken, worden jongeren die wegens winkeldiefstal met de politie in aanraking zijn gekomen, op een alternatieve wijze afgehandeld. De wijze van afhandeling is direct afgeleid van de Halt-afhandeling van vandalisme (zie o.a. Van Hees, 1988a of Kruissink en Verwers, 1989) en komt hierop neer dat jeugdige winkeldieven werkzaamheden verrichten die aansluiten op het delict dat zij gepleegd hebben: concreet betekent dat werkzaamheden in of bij de winkel waar zij iets gestolen hebben. Worden die werkzaamheden naar behoren verricht, dan is de zaak afgedaan. Er komt geen strafrechtelijk vervolg en registratie in het justitieel documentatieregister blijft achterwege. De mogelijk stigmatiserende neveneffecten van een justitiecontact kunnen zodoende vermeden worden. Tevens verschaft deze afhandeling een zekere vorm van genoegdoening aan de benadeelden terwijl tegelijkertijd op een 'pedagogisch verantwoorde' wijze gereageerd wordt. Het pedagogische element van de afdoening is gelegen in de snelheid van reageren en de relatie tussen delict en afdoening (zie ook hoofdstuk 1).

Voor wat betreft de relatie tussen delict en afdoening dient te worden opgemerkt dat deze bij winkeldiefstal iets minder duidelijk zal zijn dan bij de Halt-afdoening van vandalisme. Met het herstellen of schoonmaken van vernielde of met graffiti besmeurde objecten is er immers een *directe* relatie tussen de alternatieve werkzaamheden en het gepleegde feit. De jongeren ervaren aan den

lijve hoeveel overlast en schade zij veroorzaakt hebben. Bij winkeldiefstal is daarvan nauwelijks sprake. De materiële schade is al direct hersteld wanneer de gestolen artikelen aan de winkelier zijn teruggegeven of terugbetaald (en dat is één van de voorwaarden voor deelname aan het project; zie paragraaf 3.3).

3.2 Organisatie en financiering

Aanvankelijk was het project organisatorisch ondergebracht bij het Rotterdamse gemeentelijke orgaan dat belast is met de ontwikkeling, uitvoering en coördinatie van het lokale bestuurlijk preventiebeleid.¹⁰ Na verloop van tijd, nog gedurende de experimentele periode, is het project opgegaan in Bureau Halt (in beperkte zin). Officieel is het experiment op 31 december 1990 geëindigd. Sinds die tijd wordt de alternatieve aanpak van winkeldiefstal als permanent onderdeel van Bureau Halt voortgezet.

De praktische uitvoering en dagelijkse leiding van het winkeldiefstalproject zijn in handen van een coördinator; de supervisie berust bij het Hoofd van de Afdeling Bestuurlijke Preventie van de gemeentelijke Directie Algemene Bestuurszaken.¹¹ Ter ondersteuning van het beleid en de voortgang van het project is een begeleidingscommissie ingesteld waarin vertegenwoordigers van de volgende instanties zitting hebben (zie ook bijlage 1):

- openbaar ministerie;
- Jeugd- en Zedenpolitie;
- Directie Algemene Bestuurszaken van de gemeente Rotterdam;
- Bureau Halt;
- Kamer van Koophandel;
- Bureau Alternatieve Sancties;
- Raad voor de Kinderbescherming;
- Directie Jeugdbescherming en Reclassering van het Ministerie van Justitie;
- Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken.

Het experiment is gefinancierd door de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. Het pro-

¹⁰ In die tijd vervulde Bureau Halt die functie, waarmee het Rotterdamse Halt een veel ruimere taak had dan de overige Halt-bureaus in ons land, die zich tot vandalisme-preventie en -bestrijding beperken. Inmiddels is ook het Rotterdamse Halt weer tot haar oorspronkelijke taak beperkt en berust de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en implementatie van het 'bestuurlijk preventiebeleid' bij de gemeentelijke Directie Algemene Bestuurszaken.

¹¹ De projectleider van het winkeldiefstalexperiment is de heer D.M. Spencer. Hoofd van de bestuurlijke preventie-afdeling van de Directie Algemene Bestuurszaken is de heer G. Smulders.

ject is één van de ruim 200 experimenten die in de tweede helft van de jaren tachtig met steun van de rijksoverheid zijn gestart in het kader van het plan 'Samenleving en Criminaliteit' van het kabinet Lubbers II. Sinds de afloop van de experimentele periode wordt het project op kosten van de gemeente Rotterdam gecontinueerd.

3.3 Verwijsprocedure en alternatieve afdoening

De afhandeling via het winkeldiefstalproject komt, zoals reeds eerder vermeld, sterk overeen met die van de Halt-bureaus. Komt een jongere met de politie in aanraking wegens het plegen van winkeldiefstal dan kan deze, mits aan enkele criteria en voorwaarden voldaan wordt, in aanmerking komen voor een alternatieve afdoening via het winkeldiefstalproject.

De procedure verloopt als volgt: wanneer een jongere in een winkelbedrijf op diefstal wordt betrapt, dan belt de winkelier direct de politie; de politie komt daarop meteen naar de winkel om de jongere op te halen; ondertussen vult de winkelier een aangifteformulier in dat door de politie ondertekend wordt, zodra zij gearriveerd is. De aangifte is daarmee een feit.

Deze aangifteprocedure is voor winkelbedrijven aanmerkelijk minder omslachtig dan de gangbare procedure, waarbij de winkelier of een personeelslid naar het politiebureau moest gaan om een proces-verbaal van aangifte te laten opmaken. Dat kostte al gauw enkele uren terwijl nu kan worden volstaan met het in de winkel invullen van een aangifteformulier. (Alle winkeliers beschikken over deze formulieren.) Deze vereenvoudigde procedure is ingevoerd omdat het winkeldiefstalproject voor de instroom van 'cliënten' sterk afhankelijk is van de aangiftebereidheid van winkeliers. En zoals bekend, laat de aangiftebereidheid vaak nogal te wensen over; zie ook hoofdstuk 1 van dit rapport. (Deze nieuwe procedure wordt overigens vooralsnog uitsluitend op minderjarigen toegepast).

Op het politiebureau aangekomen, wordt bekeken of de jeugdige winkeldief voor verwijzing naar het winkeldiefstalproject in aanmerking komt; daarbij gelden de volgende criteria c.q. voorwaarden.

*Verwijscriteria/voorwaarden*¹²

- Alleen winkeldiefstal die als 'eenvoudige diefstal' (art. 310 WvSr.) wordt gekwalificeerd, komt voor het project in aanmerking. Er mag derhalve geen sprake zijn van bijvoorbeeld mededaders, enige vorm van geweld, strooptocht, raffinement, of andere min of meer tegelijkertijd gepleegde delicten.

¹² In deze opsomming ontbreekt een criterium ten aanzien van de waarde van het gestolene. Er is van afgezien een dergelijk criterium te stellen omdat rationele gronden voor het bepalen van de hoogte van de 'grenswaarde' ontbraken.

- De verdachten behoren tot de strafrechtelijk minderjarige leeftijdscategorie (12 t/m 17 jaar).
- De verdachten moeten de gepleegde feiten bekennen.
- Voorzover mogelijk moet het gestolene teruggegeven worden, c.q. de schade vergoed worden.
- De verdachten moeten tenminste voor de tweede maal¹³ met de politie in aanraking gekomen zijn ('second-offenders').

Komt de zaak voor verwijzing naar het project in aanmerking, dan vult de politie een verwijsformulier in. Daarop worden enkele persoons- en delictgegevens vermeld. De jongere krijgt een folder uitgereikt waarin wordt uitgelegd wat het winkeldiefstalproject inhoudt. Vervolgens wordt de jongere geacht om zelf contact met het project op te nemen. Weigert een jongere met het winkeldiefstalproject in zee te gaan, dan wordt het verwijsformulier door de politie in een proces-verbaal omgezet en naar het openbaar ministerie doorgestuurd.

Jongeren die met het winkeldiefstalproject doorgaan, dienen tweemaal een gesprek met een van de projectmedewerkers te voeren. In die gesprekken komen de achtergronden van de jongere en van het gepleegde feit aan de orde en worden afspraken over te verrichten alternatieve werkzaamheden gemaakt. Uiteindelijk resultaat van die gesprekken is een voorstel waarin plaats, aard en duur van de alternatieve werkzaamheden zijn gespecificeerd. Het winkeldiefstalproject draagt zorg voor de organisatie van de werkzaamheden en de jongere kan daadwerkelijk aan de slag wanneer zijn of haar ouders en de officier van justitie met het voorstel akkoord gaan. De officier van justitie fiatteert de afdoeningsvoorstellen overigens niet zelf. Dit is overgedragen aan het winkeldiefstalproject, onder mandaat van het openbaar ministerie. Het openbaar ministerie blijft uiteindelijk wel verantwoordelijk voor de afdoening en om die reden worden eens in de zoveel tijd alle afgehandelde zaken door de officier van justitie (marginaal) getoetst.

Alternatieve werkzaamheden

In verband met het opvoedkundige element van de afdoening wordt geprobeerd om de alternatieve werkzaamheden zo snel mogelijk na de aanhouding te doen plaatsvinden. Om dezelfde reden wordt gestreefd naar werkzaamheden die zo veel mogelijk aansluiten op het gepleegde delict. Tijdens de voorbereidingen voor het project werd gedacht aan werkzaamheden die een meer algemeen verband vertonen met het gepleegde delict: bijvoorbeeld werkzaamheden voor de Kamer van Koophandel of het rondbrengen van folders voor winkeliersver-

¹³ Aanvankelijk was gesteld dat de betrokken jongeren tenminste één keer eerder wegens *winkeldiefstal* met de politie in aanraking geweest moest zijn. Enkele maanden na de start van het experiment heeft de begeleidingscommissie dit criterium verruimd tot een eerder politiecontact wegens een *overtreding of misdrijf*, ongeacht de aard.

enigingen. Op dat moment werd afgezien van werkzaamheden die direct ten gunste van de benadeelde zouden komen omdat verwacht werd dat het begeleiden van de werkzaamheden een te grote tijdsinvestering van de winkeliers zou vragen. Tevens werd verondersteld dat winkeliers niet het risico zouden willen lopen dat de jongeren zich tijdens de alternatieve werkzaamheden opnieuw aan winkeldiefstal schuldig zouden maken. Al direct bij de start van het project bleek die voorstelling van zaken onjuist te zijn. De winkeliers bleken zeer positief te staan ten opzichte van het idee om de betrokken jongeren in hun bedrijf aan het werk te zetten (zie ook paragraaf 3.5). Naar aanleiding daarvan werd — vrijwel vanaf het begin van het experiment — gestreefd naar werkzaamheden in het bedrijf waar de jongeren op winkeldiefstal betrappt waren.

Voor de duur van de werkzaamheden zijn — conform de Halt-procedure — de volgende richtlijnen vastgesteld: door 12- tot 15-jarigen wordt ten hoogste 4 uur per dag gewerkt en de werkzaamheden beslaan maximaal 2 dagen (8 uur); jongeren ouder dan 15 jaar worden maximaal 6 uur per dag te werk gesteld, terwijl de totale afdoening bij hen nooit meer dan 16 uur kan bedragen.

Afloop van de afdoening

Verloopt de afdoening volgens afspraak dan is de zaak daarmee in principe afgedaan. De jongeren ervaren geen verdere gevolgen en blijven buiten de justitiekanalen: de verwijsformulieren worden niet in processen-verbaal omgezet en evenmin komen de zaken in het justitieel documentatieregister terecht. In wezen zijn die zaken met een (voorwaardelijk) politiesept afgedaan. In dit verband wordt vaak gesproken van een 'buiten-justitiële' afdoening (overigens valt nog te discussiëren over de vraag in hoeverre een dergelijke afhandeling buiten-justitieel is; zie Kruissink, 1990b).

Worden de werkzaamheden niet naar behoren verricht of wordt de procedure voortijdig door de jongere afgebroken, dan wordt het verwijsformulier omgezet in een proces-verbaal en naar het openbaar ministerie doorgestuurd. Met het openbaar ministerie is overeengekomen dat in een serieuze afhandeling van dergelijke mislukte zaken wordt voorzien, bestaande uit tenminste een berisping en een transactie-aanbod. Zonder dat zou de geloofwaardigheid van het experiment waarschijnlijk snel in gevaar komen.

3.4 Het winkeldiefstalexperiment in de praktijk¹⁴

In de eerste maanden had het winkeldiefstalproject te kampen met een gebrek aan verwijzingen. Waarschijnlijk was dit een gevolg van de geringe aangiftebereidheid onder winkeliers en onbekendheid met het winkeldiefstalproject.

¹⁴ De in deze paragraaf gepresenteerde gegevens zijn ontleend aan de administratie van het winkeldiefstalproject.

Tabel 1: Leeftijdverdeling

leeftijd	aantal	%
12 jaar	13	8,5
13 jaar	22	14,4
14 jaar	26	17,0
15 jaar	36	23,5
16 jaar	34	22,2
17 jaar	20	13,1
18 jaar	1	0,7
19 jaar	1	0,7
totaal	153	100

Door publiciteit in lokale en landelijke media, de invoering van een eenvoudiger aangifteprocedure en -formulier (zie voorgaande paragraaf) alsmede door persoonlijke contacten van de begeleidingscommissie en de projectleiding met de middenstand is geprobeerd hier verandering in te brengen. En naar het zich laat aanzien met succes. In 1989 werden 51 jongeren naar het project verwezen en in 1990 lag dat aantal precies twee maal zo hoog: in dat jaar werden 102 jongeren naar het project verwezen.

In totaal zijn in de experimentele periode 153 jongeren naar het project verwezen. Tezamen maken deze 153 jongeren $\pm 8\%$ uit van alle 1911 jongeren die in die periode wegens winkeldiefstal met de Rotterdamse politie in aanraking gekomen zijn. Het merendeel van de door de politie aangehouden jeugdige winkeldieven voldeed niet aan de voor het project geldende verwijscriteria; meestal betrof het 'first-offenders'.

Ongeveer tweemaal zoveel jongens als meisjes zijn bij het project terechtgekomen: 99 jongens en 54 meisjes. De gemiddelde leeftijd ligt op 14,8 jaar; de leeftijdsverdeling is in tabel 1 weergegeven.

De waarde van de winkeldiefstallen op grond waarvan deze 153 jongeren door de politie zijn aangehouden en naar het project verwezen, varieerde van f 1,25 tot f 629,00; het gemiddelde bedraagt f 73,95. Tabel 2 biedt een overzicht. In bijna de helft van de gevallen werd voor minder dan f 25,00 gestolen. Aan de andere kant heeft bijna 20% van de jongeren artikelen van meer dan f 100,00 gepikt.

Tussen aanhouding door de politie en binnenkomst van het verwijlsformulier bij het winkeldiefstalproject verstreken gemiddeld twee weken. Vervolgens duurde het gemiddeld ongeveer drieëenhalve week voor de alternatieve werkzaamheden van start konden gaan. 143 van de 153 naar het project verwezen jongeren (93,5%) zijn via het project alternatief afgehandeld (de zaken van de

Tabel 2: Waarde gestolen goederen

waarde	aantal	%
< f 25,00	68	44,4
f 25,00 - f 50,00	24	15,7
f 50,00 - f 75,00	20	13,1
f 75,00 - f 100,00	12	7,8
f 100,00 - f 150,00	16	10,5
f 150,00 - f 200,00	-	-
f 200,00 - f 300,00	2	1,3
> f 300,00	11	7,2
totaal	153	100

overige 10 jongeren zijn naar het openbaar ministerie gestuurd). Gemiddeld werd er twee dagdelen gewerkt en in vrijwel alle gevallen (95%) werkten de jongeren in de winkel waar zij iets gestolen hadden.

3.5 Ervaringen van de winkeliers

Het experiment staat of valt met de medewerking van de benadeelde winkelbedrijven. Aanvankelijk, voor de start van het experiment, werd alom getwijfeld aan de bereidheid van gedupeerde winkeliers om aan het experiment mee te werken door in hun bedrijf jongeren aan het werk te zetten die korte tijd tevoren in diezelfde winkel iets gestolen hadden. Zoals reeds vermeld, bleek in de praktijk het tegendeel.

Om een beeld te krijgen van de ervaringen van de benadeelde winkeliers met het experiment, hun opvattingen en eventuele suggesties ter verbetering van de afhandeling, zijn de betrokkenen geïnterviewd aan de hand van enkele aandachtspunten. In totaal zijn bij 11 bedrijven interviews afgenomen. Dat aantal lijkt op het eerste gezicht misschien onvoldoende. Echter, de naar het project verwezen jongeren zijn voor het merendeel vanwege diefstal uit die winkels bij het project terecht gekomen. Het grootste deel van de medewerkende winkeliers¹⁵ is zodoende in het onderzoek betrokken.

¹⁵ Voor het gemak wordt steeds gesproken van winkeliers. In werkelijkheid ging het voornamelijk om grootwinkelbedrijven (o.a. HEMA, V&D, Bijenkorf en Albert Heijn) waar de bedrijfsleiders, filiaalchefs of hoofden van de beveiligingsafdelingen geïnterviewd werden.

Verloop van de alternatieve werkzaamheden

Drie winkeliers waren van mening dat te veel tijd verstreek tussen aanhouding van een jeugdige winkeldief en de start van de alternatieve werkzaamheden. Eén van hen meende dat hierdoor afbreuk werd gedaan aan het 'lik-op-stuk-karakter' van de afdoening. Een andere winkelier beoordeelde de duur van de tussentijd positief. In de overige bedrijven wilden de geïnterviewden hier geen uitspraak over doen omdat een goed overzicht over de duur van de periode tussen aanhouding en werkzaamheden in de verschillende gevallen ontbrak.

Bij aanvang van de werkzaamheden werd in vrijwel alle bedrijven het winkelpersoneel op de hoogte gesteld van de achtergrond en reden van de aanwezigheid van de jongere. Soms betrof dat alleen het personeel dat direct met de jongere te maken zou krijgen maar soms ook het voltallige personeel. Volgens de meeste winkeliers werden de jongeren over het algemeen door het personeel geaccepteerd, afgezien van een enkele sceptische uitlating ('Ze komen hier de tent leeghalen'). De aanwezigheid van de jongeren werd als normaal en vanzelfsprekend ervaren en hier en daar stond het personeel er ronduit positief tegenover ('Eindelijk wordt er eens iets gedaan'). In één winkelbedrijf werd om privacyredenen alleen aan de betrokken afdelingschef de ware toedracht verteld terwijl het overige personeel om de tuin geleid werd met de mededeling dat de jongeren 'een dagje kwamen meelopen'. Vaak werd deze discretie door de jongeren zelf teniet gedaan; zij maakten er geen geheim van als 'alternatieve straf' voor het plegen van winkeldiefstal in het bedrijf te werken.

Voor wat betreft het type werkzaamheden dat voor deze jongeren geschikt is, noemen de winkeliers opruim- en schoonmaakwerkzaamheden, inpakwerk, 'vakken vullen' en het verzamelen van winkelwagentjes. Twee geïnterviewden stellen dat 'vervelend' en 'fysiek zware arbeid' verricht moet worden: 'Ze moeten voelen dat ze iets verkeerd gedaan hebben'. Unaniem wordt gesteld dat het werk 'achter de schermen' moet plaatsvinden; alle dienst ruimtes met uitzondering van de winkelruimte zelf lenen zich daarvoor. Sommig werk acht men nadrukkelijk niet geschikt: contact met de klanten moet vermeden worden, evenals werk met gevaarlijke machines of geldhandelingen. Enkele winkeliers voegen daaraan toe dat de jongeren niet in de verleiding gebracht moeten worden om opnieuw te stelen. Eén winkelier wil de jongeren überhaupt niet binnenshuis aan het werk hebben. Hij is bang dat ze te veel gelegenheid krijgen om een inbraak in het bedrijf voor te bereiden; ze weten dan waar de kluizen staan en hoe ze het gemakkelijkst binnen kunnen komen.

Over de hoeveelheid werk die de jongeren verrichten, en de daarbij getoonde inzet laten de winkeliers zich doorgaans zeer positief uit, zoals bijvoorbeeld blijkt uit reacties als 'Die jongeren werken zich rot' en 'Er wordt een hoop werk verzet'. Af en toe zijn er weleens jongeren die onvoldoende werk afleveren maar dat zijn uitzonderingen; één jongere heeft zelfs opnieuw moeten werken. Desondanks beschouwen niet alle geïnterviewden het door de jongeren verzette werk als nuttig voor het bedrijf. Twee winkeliers zeggen er meer last

dan gemak van te hebben gehad. Daar staat tegenover dat de overige winkeliers de jongeren als een welkome, nuttige, extra hulp beschouwen en vinden dat de — geringe — investering zeer zeker de moeite loont.

Eén winkelier denkt dat de hoeveelheid werk die de jongens uitvoeren mede is te danken aan de begeleiding bij de werkzaamheden vanuit het winkeldiefstalproject. In elk geval wordt door vrijwel alle winkeliers de begeleiding vanuit het winkeldiefstalproject als 'goed' of 'voldoende' gekwalificeerd. Eén winkelier noemde de begeleiding 'te zwaar'.

Behalve deze concrete punten over de feitelijke gang van zaken gedurende de alternatieve werkzaamheden zijn in de interviews nog enkele meer abstracte punten aan de orde gesteld.

Uitgangspunten en opzet van het experiment

Het feit dat met deze alternatieve afhandeling ook de winkeliers een zekere rol spelen in de officiële reactie op strafbaar gesteld gedrag, wordt positief beoordeeld. Hoewel de aanpak van winkeldiefstal uiteindelijk toch een verantwoordelijkheid van politie en justitie is, toont men zich bereid om daarbij te helpen ('De politie kan geen ijzer met handen breken'). En dat geldt zeker wanneer nieuwe wegen ingeslagen worden, zoals nu met het experiment. De winkeliers vinden er geen doekjes om dat hun eigenbelang gediend wordt met dit project, wanneer dat uiteindelijk resulteert in het terugdringen van derving als gevolg van winkeldiefstal; één winkelier verklaarde dat pragmatische overwegingen veeleer dan maatschappelijke bewogenheid uiteindelijk de reden vormde om aan het project mee te werken.

Over de aard van het experiment is iedereen positief. Behalve dat men het prettig vindt dat een zekere vorm van genoegdoening aan de benadeelden verschaft wordt, verwachten de winkeliers van de confrontatie van de jongeren met het benadeelde winkelbedrijf een educatieve uitwerking. Zij menen dat de jongeren zich veel beter realiseren wat winkeldiefstal voor een zaak betekent nu zij zelf hebben kunnen zien wat er komt kijken bij het runnen van een bedrijf. Men verwacht van deze alternatieve aanpak een veel sterker effect dan van de traditionele afhandeling. Eén winkelier merkte in dit verband heel cynisch op dat de traditionele aanpak 'zo minimaal is dat alles wat je meer doet zinnig is'. Opmerkelijk is dat één winkelier deze alternatieve afhandeling al jaren in praktijk bracht: deze vertelde dat hij jeugdige winkeldieven al lang vóór het project bestond in zijn bedrijf liet werken, buiten politie of justitie om.¹⁶

Ondanks de overwegend enthousiaste geluiden over het experiment zijn de meeste ondervraagden de mening toegedaan dat deze aanpak voor volwassenen niet geschikt is. Het meest genoemde bezwaar is dat volwassenen zich minder

¹⁶ Ook in de literatuur over winkeldiefstal is dit verschijnsel reeds gesignaleerd; zie hoofdstuk 1 van dit rapport.

gemakkelijk laten opvoeden. Het pedagogisch aspect van de afdoening zou niet aanslaan. Bovendien is een enkele winkelier bang dat de dief te veel gelegenheid wordt geboden om zich te oriënteren op de toegankelijkheid van de winkel en de plekken waar kostbare spullen opgeslagen worden. Ook denken enkele winkeliers dat volwassenen dit alternatief eerder zullen weigeren dan minderjarigen omdat zij niet het risico zouden willen lopen in de winkel door bekenden herkend te worden.

Over het algemeen is men het er dus over eens dat de afdoening op minderjarigen toegepast moet worden. Maar ook in de categorie minderjarigen kan nog differentiatie aangebracht worden. In de huidige opzet kunnen 'first-offenders' niet via het winkeldiefstalproject afgehandeld worden. Uitsluitend jongeren die tenminste één keer eerder met de politie in aanraking geweest zijn, komen voor verwijzing naar het project in aanmerking (zie paragraaf 3.3). Drie winkeliers vinden het prima om dat criterium te hanteren. Bij de eerste keer hoeft je niet zo hard te straffen, vinden zij. Twee andere winkeliers hebben geen uitgesproken mening over dat criterium omdat naar hun mening ook nog andere factoren een rol spelen bij het bepalen van de aard van de afhandeling, zoals bijvoorbeeld de ernst van het feit. De overige winkeliers zijn het met dat criterium niet eens. Zij vinden dat juist de 'first-offenders' op deze manier afgehandeld zouden moeten worden: 'Meteen bij de eerste keer duidelijk maken dat dat gedrag niet toelaatbaar is en een daad stellen'. Een ander redeneert dat een jongere die voor het eerst met de politie in aanraking komt, waarschijnlijk al vele malen de dans ontsprongen is als gevolg van de geringe pakkans. Een ander stelt dat het feit dat je dit project kunt laten draaien op recidivisten al aangeeft dat een reprimande door de politie klaarblijkelijk onvoldoende is.

Suggesties ter verbetering

Tot slot van de interviews is de winkeliers gevraagd naar eventuele suggesties ter verbetering van het winkeldiefstalproject. Wat betreft het verloop van de procedure vond één winkelier dat de periode tussen aanhouding en start van de werkzaamheden korter zou moeten duren. Een ander vond dat het aanhoudingsformulier beknopter zou moeten. Ten aanzien van de werkzaamheden zelf werd gesuggereerd om de jongeren langer (meer dagdelen) te laten werken. Ook werd voorgesteld om het werk op 'vervelende' tijden te doen plaatsvinden, bijvoorbeeld de hele zaterdagmiddag ('Zij moeten werken in de speelkeuken terwijl hun vrienden vrij rondlopen'), in plaats van op zaterdagochtend zoals nu meestal gebeurt. Twee winkeliers deden suggesties om het pedagogisch aspect van de afdoening te vergroten: er zou na afloop van de werkzaamheden een nagesprek moeten zijn tussen jongere en de winkelier en ook de ouders zouden er meer in betrokken moeten worden, bijvoorbeeld door ook de ouders in het bedrijf uit te nodigen. Tenslotte beklagde een winkelier zich over de 'magere oogst' van het project: 'Er wordt zoveel gestolen en toch zien we hier maar zo weinig jongeren komen werken'.

3.6 Conclusies en discussie

De ervaringen van bijna twee jaar experimenteren met de alternatieve afhandeling van winkeldiefstal overziend, kan gesteld worden dat het project voorspoedig verlopen is. In de praktijk is het project in grote lijnen conform de opzet en uitgangspunten uitgevoerd. 153 strafrechtelijk minderjarige winkeldieven zijn naar het project verwezen waarvan er 143 ook daadwerkelijk via de alternatieve procedure afgedaan zijn. Daarbij bleek het mogelijk te zijn om een relatief korte afhandelingsduur (gemiddeld 5½ week) en werkzaamheden op de plek van delictpleging te realiseren. De randvoorwaarden voor het beoogde pedagogische element van de afdoening lijken daarmee in elk geval te zijn gewaarborgd. Het feit dat het project in organisatorische zin nauw is verbonden met Bureau Halt, dat al jarenlang een soortgelijke alternatieve afhandeling in praktijk brengt, zal ongetwijfeld bijgedragen hebben tot het verwezenlijken van de beoogde opzet.

Over het geheel genomen zijn de meningen van winkeliers over deze alternatieve aanpak, zowel als hun ervaringen met de werkzaamheden van jongeren in de winkelbedrijven, zeer positief te noemen. Eén kanttekening dient daarbij gemaakt te worden. Tot nog toe hebben vrijwel uitsluitend grootwinkelbedrijven aan het project meegewerkt. Het is zeer goed mogelijk dat deze alternatieve afdoening voor 'kleine' winkeliers minder gemakkelijk valt te regelen en door hen uiteindelijk minder positief ervaren zal worden dan door de grootwinkelbedrijven.

Een project als dit kan uitsluitend van de grond komen wanneer diverse betrokken instanties en groeperingen met elkaar samenwerken en de opzet en uitvoering van het experiment ondersteunen; dat geldt in het bijzonder voor de detailhandel, de politie en het openbaar ministerie. Het is aannemelijk dat de begeleidingscommissie, waarin alle betrokken groeperingen vertegenwoordigd waren, hierin een cruciale rol vervuld heeft. Daarnaast hebben de activiteiten om het project meer bekendheid te geven, de invoering van een vereenvoudigde aangifteprocedure en de positieve ervaringen in de praktijk hier waarschijnlijk toe bijgedragen.

4 Kenmerken van de alternatief afgehandelde jongeren

In dit hoofdstuk komen de via het winkeldiefstalproject afgehandelde jongeren zelf aan bod. Aan de hand van cijfers over het plegen van delicten (zowel self-reportgegevens als politiecontacten) alsmede een aantal achtergrondkenmerken, verzameld onder een steekproef van 85 jongeren, wordt een profielschets van de door het project bereikte groep gemaakt. Het profiel van de steekproef wordt in globale zin vergeleken met de gegevens van jeugdige vanden uit het evaluatie-onderzoek naar de Halt-projecten (Kruissink en Verwers, 1989) en met landelijke cijfers die voornamelijk ontleend zijn aan twee onderzoeken onder de Nederlandse jeugd (Junger-Tas en Kruissink, 1987 en 1990). Op die manier kan de winkeldiefstalgroep in een breder perspectief gezien worden waardoor de gegevens meer betekenis krijgen. Tot slot van dit hoofdstuk wordt de relatie tussen achtergrondkenmerken en delinquentie belicht.

4.1 Achtergrondkenmerken

Sociaal-demografische kenmerken

De verhouding jongens-meisjes in de steekproef van minderjarige winkeldieven ligt ruwweg op 2:1. Om precies te zijn bestaat de steekproef voor 65,9% uit jongens en voor 34,1% uit meisjes. De meeste jongeren vallen in de leeftijdscategorie 14-16 jaar en de gemiddelde leeftijd ligt op 14,9 jaar (zie tabel 3).

Tabel 3: Leeftijd

leeftijd	aantal	%
12 jaar	7	8,2
13 jaar	12	14,1
14 jaar	15	17,6
15 jaar	19	22,4
16 jaar	18	21,2
17 jaar	12	14,1
18 jaar	1	1,2
19 jaar	1	1,2
totaal	85	100

Tabel 4: Nationaliteit

nationaliteit	aantal	%
Nederlands*	47	55,3
Surinaams	7	8,2
Turks	7	8,2
Marokkaans	18	21,2
anders	5	5,9
onbekend	1	1,2
totaal	85	100

* waaronder ook jongeren van Antilliaanse afkomst

Bijna de helft van de respondenten heeft een buitenlandse nationaliteit (44,0%). Het merendeel van de buitenlanders betreft Marokkanen (21,4%); Surinamers en Turken maken elk 8,3 % van de steekproef uit (zie tabel 4).

School/werksituatie

Het merendeel van de 85 respondenten volgt volledig dagonderwijs (97,6%); één jongere is werkloos (sinds drie maanden) en één ander werkt en volgt daarnaast enkele dagen onderwijs in het kader van de partiële leerplicht. Lbo- en mavo-leerlingen zijn relatief sterk vertegenwoordigd met respectievelijk 42,9% en 23,8% terwijl hogere opleidingen zoals mbo, havo en vwo nauwelijks voorkomen (zie tabel 5 voor een volledig overzicht over de 84 schoolgaanden).

Hoe ziet het leven op school er uit voor deze jeugdige winkeldieven? Ongeveer twee derde van de jongeren zegt het over het algemeen 'leuk' of 'heel leuk' op school te vinden en bijna eenderde deel vindt het 'niet leuk en niet vervelend'; 6% vindt het vervelend. Bijna 80% kan 'goed' of 'heel goed' met klasgenoten opschieten; slechts één leerling zegt 'heel slecht' met zijn medeleerlingen te kunnen opschieten en 16 leerlingen (18,8%) beoordelen die relatie als neutraal ('niet goed en niet slecht'). Over de relatie met de leraren is men iets minder positief gestemd: 29,8% zegt 'niet goed en niet slecht' met de leraren te kunnen opschieten, maar toch nog twee derde van de steekproef kan dat juist 'goed' of 'heel goed'.

De schoolresultaten zijn door de bank genomen 'goed' of 'voldoende'; slechts 6 jongeren (7,1%) geven aan doorgaans onvoldoende cijfers te behalen. Ruim een kwart spijbelt weleens, maar slechts bij enkele leerlingen neemt dat excessieve vormen aan waarbij wekelijks 8 of 10 uur wordt gespijbeld. Negen-tien van de 85 respondenten (21,4%) zijn weleens van school gestuurd en bij vijf van die jongeren (6,0%) is dat zelfs twee- of driemaal gebeurd.

Tabel 5: Schooltype

schooltype	aantal	%
basisonderwijs	7	8,3
speciaal onderwijs	1	1,2
voortgezet speciaal onderwijs (vso)	6	7,1
lbo	36	42,9
middenschool	1	1,2
brugklas	4	4,8
mavo	20	23,8
havo	1	1,2
vwo	1	1,2
streekschool	1	1,2
mbo	6	7,1
totaal	84	100

Thuisituatie

De meerderheid van de jongeren woont bij de ouders thuis (97,6%). In 68,2% van de gevallen zijn beide ouders nog thuis; 17,6% van de respondenten woont bij de moeder, 2,4% bij de vader. In 6,7% van de gevallen is sprake van een eigen moeder of vader in combinatie met een stiefouder. Twee jongeren (2,4%) wonen helemaal niet meer bij hun ouders: één is in een pleeggezin ondergebracht en de ander woont bij een tante. De meeste jongeren vinden het 'heel gezellig' of 'gezellig' op de plek waar zij wonen (80%). Twee jongeren vinden het thuis 'ongezellig' en eveneens twee jongeren vinden het daar 'heel ongezellig' (tezamen 4,8%); ruim 15% scoort in de middencategorie: 'niet gezellig en niet ongezellig'. Ernstige ruzie met ouders of verzorgers komt bij de helft van de steekproef nooit en bij ruim 30% een paar keer per jaar voor. Daarentegen heeft 13,1% één of meerdere keren per week ruzie met de ouders. Dat het thuis niet altijd rozegeur en maneschijn is, komt ook naar voren uit het aantal jongeren dat weleens van huis is 'weggelopen met de bedoeling om nooit meer terug te komen'. Een vijfde van de winkeldiefjes is een of meer keren weggelopen: om precies te zijn 10,6% heeft dat één keer gedaan, 5,9% is twee keer weggelopen en 3,5% zelfs drie keer of nog vaker.

Vrijtijdsbesteding (uitgaansgedrag)

Meer dan een kwart van de jongeren (27,4%) zegt over het algemeen iedere avond thuis door te brengen. Ongeveer 15% is één avond per week niet thuis, ruim 40% is twee à drie avonden per week elders te vinden en een kleine 15% brengt vier tot zeven avonden per week buitenshuis door. Vaak wordt die tijd bij vrienden doorgebracht (24,2%) of een buurthuis of jongerencentrum bezocht (19,4%). Daarnaast geven relatief veel respondenten op 's avonds op

straat te spelen (14,5%), bij een sport- of hobbyclub te zijn (11,3%), of cafés en discotheken te bezoeken (16,1%).

Het ziet ernaar uit dat daarbij geen of nauwelijks overmatig alcohol gebruikt wordt: 85,2% van de jongeren drinkt nooit, 3,7% neemt gemiddeld één glas drank per week tot zich, ongeveer 9% drinkt 3 à 5 glazen per week en ongeveer 2% drinkt gemiddeld 8 à 10 alcoholische consumpties per week. Slechts 2 jongeren zeggen over het algemeen één keer per week zoveel te drinken dat zij zich 'aangeschoten' of 'zat' voelen (2,4%); dat komt bij ruim 3% ongeveer één keer per maand voor, bij nogeens ruim 3% een paar keer per jaar en bij de overige 90% gebeurt dat nooit.

Evenals het gebruik van alcohol is het softdruggebruik van deze jongeren matig. De meerderheid gebruikt nooit hasj of marihuana (94,1%). Twee jongeren doen dat een paar keer per jaar, ééntje doet dat ongeveer één keer per maand en twee jongeren zeggen dat één keer per week te doen.

4.2 Achtergrondkenmerken vergeleken met Halt-cliënten en landelijke cijfers

Qua geslacht en etniciteit wijkt de winkeldiefstalgroep sterk af van zowel de Halt-groep als het landelijk beeld. In de winkeldiefstalgroep ligt de verhouding jongens-meisjes op 2:1 terwijl slechts minder dan 5% van de Halt-groep uit meisjes bestaat (een verhouding van 19:1). De verhouding in de winkeldiefstalgroep ligt wat dit aangaat dichterbij de landelijke fifty-fifty-verhouding. Het aantal buitenlanders in de winkeldiefstal groep is met 44,7% aanzienlijk hoger dan in de Halt-groep (11,7%) en ook veel hoger dan het landelijk percentage dat op ongeveer 5% ligt. Voor wat betreft leeftijd is er nauwelijks verschil tussen de winkeldiefstalgroep en de Halt-groep; de gemiddelde leeftijden liggen op respectievelijk 15,4 en 14,9.

De schoolopleiding van de winkeldiefstalgroep ligt globaal gesproken ongeveer op hetzelfde niveau als die van de Halt-groep. De lagere opleidingen, met name mavo en lbo, zijn in vergelijking met landelijke cijfers sterk oververtegenwoordigd. Voor wat betreft de schoolresultaten, het 'leuk vinden op school' en de waardering van de contacten met medeleerlingen en leraren ontlopen de winkeldiefstalgroep en de Halt-groep elkaar nauwelijks. Landelijke gegevens zijn hierover niet beschikbaar. Ongeveer een kwart van de winkeldiefstalgroep spijbelt weleens van school. Daarmee scoort deze groep wat hoger dan de Halt-groep (20%) en eveneens hoger dan de landelijke steekproeven van Junger-Tas en Kruissink (10 à 12%).

Vrijwel alle jongeren uit de winkeldiefstalgroep wonen bij hun ouders thuis. In dit opzicht is er geen verschil met de Halt-groep, noch met de landelijke steekproeven. Zowel in de winkeldiefstalgroep als de Halt-groep zijn bij ongeveer 70% van de jongeren beide ouders nog thuis. De 'gezelligheid thuis' en de hoeveelheid ernstige ruzies met ouders of verzorgers verschillen niet tussen

de winkeldiefstalgroep en de Halt-groep. Precies 20% van de winkeldiefstalgroep is weleens van huis weggelopen met de bedoeling om nooit meer terug te komen. Dat is iets meer dan in de Halt-groep, waarvan 15% dat wel eens gedaan heeft. Over geen van deze aspecten van de situatie thuis zijn landelijke cijfers beschikbaar.

De vrije tijd wordt door de winkeldiefstalgroep op ongeveer dezelfde manier doorgebracht als door de Halt-groep. Op straat spelen, het bezoeken van vrienden of vriendinnen, buurthuizen, cafés en discotheken zijn de meest voorkomende tijdspasseringen. Het gebruik van alcohol ligt onder de winkeldiefstalgroep aanmerkelijk lager dan in de Halt-groep en de landelijke steekproeven. Meer dan 85% van de winkeldiefstalgroep drinkt nooit alcohol; onder de Halt-cliënten ligt dat percentage op 46,5% en in de twee landelijke steekproeven op ruim 50%. Een wekelijks terugkerende toestand van dronkenschap wordt dan ook door vrijwel niemand uit de winkeldiefstalgroep gerapporteerd, terwijl dat bij ruim 10% van de Halt-groep bleek voor te komen. Evenals het gebruik van alcohol ligt het softdruggebruik van de winkeldiefstalgroep veel lager dan dat van de Halt-jongeren. Ruim 5% van de winkeldiefstalgroep gebruikt weleens hasj of marihuana. Onder de Halt-jongeren ligt dat percentage op $\pm 15\%$. Het percentage softdruggebruikers onder de winkeldiefstalgroep ligt ongeveer op het niveau van de landelijke steekproeven.

4.3 Delinquentie

Self-reportcijfers

Alle jongeren die aan het evaluatie-onderzoek hebben deelgenomen, zijn wegens het plegen van winkeldiefstal bij het project terecht gekomen. In hoeverre deze jongeren zich in het verleden nog meer aan winkeldiefstal en aan andere delicten schuldig gemaakt hebben, komt nu aan de orde. De gegevens bestrijken een periode van een half jaar voorafgaand aan het contact met het winkeldiefstalproject (zie hoofdstuk 2).

In de eerste plaats worden winkeldiefstalcijfers gepresenteerd; per slot van rekening staat dat delict in dit onderzoek centraal. De frequentie waarmee winkeldiefstal is gepleegd, varieert sterk (zie tabel 6). Daarbij valt op dat de lage frequenties het meeste voorkomen. Desondanks heeft toch een kleine 10% in het voorgaande half jaar 11 tot 50 winkeldiefstallen gepleegd. Laten we de winkeldiefstal op grond waarvan naar het project is verwezen buiten beschouwing, dan blijkt bijna twee derde, om precies te zijn 62,4%, reeds eerder winkeldiefstal te hebben gepleegd.

Behalve winkeldiefstal hebben deze jongeren ook nog andere delicten gepleegd (zie tabel 7). De absolute topper is zwartrijden in het openbaar vervoer. Ruim de helft rapporteerde dat in het voorgaande halfjaar weleens gedaan te hebben (54,8%). Andere feiten die door relatief veel respondenten weleens

Tabel 6: Incidentie van winkeldiefstal* in het voorgaande halfjaar (self-reportcijfers), inclusief het 'verwijsdelict'

frequentie	aantal	%
1 keer	32	37,6
2 keer	18	21,2
3 keer	8	9,4
4 keer	6	7,1
5 keer	7	8,2
6 - 10 keer	6	7,1
11-50 keer	8	9,6
totaal	85	100

* De antwoorden op de twee items over winkeldiefstal (zie bijlage 3) zijn samengevoegd.

worden gepleegd zijn: agressie tegen personen (15,3%), het vernielen van fietsen (12,9%), heling (11,9%), graffiti (10,7%) en insluiping (9,4%).

De cijfers in tabel 7 geven uitsluitend aan hoeveel respondenten zich in de referentieperiode weleens aan de genoemde delicten schuldig gemaakt hebben, ongeacht de frequentie waarmee dat is gebeurd. In tabel 8 staan de pleegfrequenties van de verschillende delicten. Om redenen van efficiëntie zijn nu niet

Tabel 7: Prevalentie van diverse delicten, self-reportcijfers (N=85)

delict	aantal	%
zwartrijden in openbaar vervoer	46	54,8
fietsendiefstal	7	8,2
heling	10	11,9
insluiping	8	9,4
graffiti	9	10,7
brandstichting	8	9,5
vernieling telefooncel	7	8,3
vernieling lantaarnpalen	2	2,4
vernieling ruiten	8	9,4
vernieling auto	1	1,2
vernieling fiets	11	12,9
vernieling openbaar vervoer	3	3,5
overige vernielingen	9	11,0
agressie tegen personen	13	15,3

Tabel 8: Frequentie van delictpleging (self-reportcijfers), in % (N=85)

delict	0x	1-2x	3-5x	6-10x	11-50x	> 50x
winkeldiefstal	-	58,8	24,7	7,1	9,4	-
fietsendiefstal	91,8	7,1	1,2	-	-	-
heling	89,2	8,4	1,2	1,2	-	-
zwartrijden	46,9	18,5	17,2	8,6	6,2	2,4
vandalisme	60,0	22,4	9,4	2,4	5,9	-
agressie tegen personen	84,7	9,4	1,2	3,5	1,2	-
delicttotaalscore	-	23,5	30,6	20,0	21,2	4,7

weer de verschillende feiten afzonderlijk opgenomen. Alle delicten van vandalistische of baldadige aard zijn gesommeerd en onder de noemer vandalisme in de tabel opgenomen. Tevens is een delicttotaalscore over alle gepleegde feiten berekend.¹⁷

Over het totaal van alle delicten bezien blijkt een kwart van de steekproef zich tot 1 à 2 feiten te hebben beperkt; ongeveer een derde heeft zich 3 tot 5 keer aan een delict bezondigd. Tezamen maken deze twee categorieën iets meer dan de helft van de steekproef uit. De overigen, bijna de helft dus, vertonen een wat ernstiger delinquentiepatroon. Zij pleegden in het halfjaar voorafgaand aan de afdoening 6 tot 10 delicten (20%), 11 tot 50 feiten (21,2%) en enkele jongeren bekenden meer dan 50 feiten (4,7%). Worden de afzonderlijke delicten bekeken (afgezien van winkeldiefstal dat hierboven reeds apart besproken is), dan blijkt zwartrijden in het openbaar vervoer opnieuw als topper uit de bus te komen. Minder vaak, maar ook nog relatief frequent blijkt vandalisme te zijn gepleegd. In vergelijking met die feiten komen fietsendiefstal en heling weinig voor.

Politiecontacten

Bij de afdeling Jeugd- en Zedenzaken en de Herkenningsdienst van de Rotterdamse gemeentepolitie is nagegaan in hoeverre de jongeren uit de steekproef reeds eerder met de politie in aanraking gekomen waren wegens het plegen

¹⁷ Over het construeren van schalen op basis van self-reportitems bestaan uiteenlopende opvattingen. De door diverse onderzoekers gerapporteerde resultaten van cluster- en factoranalyses wijzen in verschillende richtingen; zowel unidimensionele als meerdimensionele oplossingen werden verkregen (zie voor een overzicht Hindelang e.a., 1981). De in dit onderzoek gevolgde werkwijze is niet strijdig met recente opvattingen in de criminologie (zie Dickes, 1989).

van strafbare feiten.¹⁸ Dat levert geen volledig beeld op aangezien niet alle politiecontacten geregistreerd worden. Bagatelzaken zoals bijvoorbeeld kleine vernielingen of baldadigheid worden vaak direct door de politie op straat afgehandeld en worden dan niet bij de jeugdpolitie geregistreerd. Ernstiger zaken zoals bijvoorbeeld winkeldiefstal, komen wel bij de jeugdpolitie terecht en worden daar in de administratie opgenomen. Bij de Herkenningsdienst worden zaken geregistreerd waarvan de politie een proces-verbaal opgemaakt heeft.

In principe zou van iedere minderjarige uit de steekproef in elk geval het feit op grond waarvan naar het winkeldiefstalproject werd verwezen, bij de afdeling Jeugd- en Zedenzaken geregistreerd moeten zijn.¹⁹ Desondanks werd van 12 jongeren geen enkele politieregistratie teruggevonden. In twee gevallen betrof het jongeren waarvan de registraties wegens meerderjarigheid vernietigd waren. Van de andere 10 jongeren is niet duidelijk waarom er geen gegevens beschikbaar waren. De in deze paragraaf gepresenteerde gegevens hebben betrekking op de overige 73 jongeren (85-12=73).

Over het totaal van de verschillende politiecontacten bezien, is 85% van de 73 minderjarigen tenminste één keer eerder met de politie in aanraking geweest vóór de winkeldiefstal die aanleiding vormde tot verwijzing naar het project. De helft van die groep had slechts één eerder contact; de overige jongeren hadden al meerder politiecontacten achter de rug. Ongeveer twee derde had reeds eerder een politiecontact wegens winkeldiefstal opgelopen; bij ruim 20% was dat voor de verwijzing naar het project al 2 of 3 keer eerder gebeurd. Andere vermogensdelicten waren door krap een derde weleens gepleegd. Meestal ging het dan om diefstal (door middel van kraak). De aantallen bij de politie aangetroffen registraties wegens vandalisme of geweldsdelicten zijn zeer gering (zie tabel 9).

In totaal betreffen deze cijfers 121 gepleegde feiten waarvan het merendeel bestaat uit winkeldiefstal (57%) en overige vermogensdelicten (31,4%). Geweldsdelicten en vandalisme komen het minste voor (ieder 5,8%). Op deze 121 feiten werd door de politie als volgt gereageerd: in 26 gevallen werd een proces-verbaal opgemaakt, één geval werd naar Halt verwezen en in de overige 94 gevallen werd met een reprimande volstaan.

¹⁸ Daarbij gaat het om overtredingen en misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht en overtreding van artikelen uit de Algemene Politie Verordening. Overtredingen van de Wegenverkeerswet zijn buiten beschouwing gelaten.

¹⁹ Strikt genomen zouden van iedere minderjarige uit de steekproef twee contacten bij de politie geregistreerd moeten staan. Eenmaal vanwege het delict op grond waarvan naar het winkelpoortje is verwezen en een keer wegens een daarvoor gepleegd delict. Een van de voorwaarden voor verwijzing naar het winkeldiefstalproject is immers dat de jongere tenminste één keer eerder wegens een strafbaar feit met de politie in contact geweest moet zijn; 'first-offenders' zijn uitgesloten van dit project.

Tabel 9: Aard en frequentie van eerdere politiecontacten (N=73)

reden politiecontact	0 keer		1 keer		2 keer		≥3 keer	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
winkeldiefstal	25	34,2	32	43,8	12	16,4	4	5,5
overige vermogensdelicten	45	61,6	20	27,4	6	8,2	2	2,7
vandalisme	67	91,8	5	6,8	1	1,4	0	0,0
geweld tegen personen	67	91,8	5	6,8	1	1,4	0	0,0
politiecontacten totaal	11	15,1	31	42,5	13	17,8	18	24,6

Overeenkomst self-reportcijfers en politieregistraties

In hoeverre komen de self-reportgegevens overeen met de politieregistraties? Heel globaal bekeken komt uit de politieregistraties in elk geval dezelfde trend naar voren als uit de tabellen 7 en 8. Winkeldiefstal en de andere vermogensdelicten komen het meeste voor en vandalisme en geweld tegen personen relatief weinig.

Ook een nauwkeuriger inspectie van de twee verschillende bronnen leert dat er veel overeenstemming is. Met de vragenlijst wordt een periode van een *half jaar* voorafgaand aan de afdoening bestreken. Het aantal jongeren dat in die beperkte tijdspanne met de politie in aanraking geweest is, ligt uiteraard een stuk lager dan uit de in tabel 9 gepresenteerde gegevens naar voren is gekomen. Dertien jongeren zijn in het halfjaar voorafgaand aan de vragenlijstafname één keer door de politie geregistreerd wegens winkeldiefstal. Tien daarvan (76,9%) hebben ook in de self-reportlijst aangegeven winkeldiefstal te hebben gepleegd: zij rapporteerden aantallen winkeldiefstallen variërend van 2 tot 25; drie van de wegens winkeldiefstal bij de politie geregistreerde jongeren (23,1%) rapporteerden op de self-reportlijst geen eerder gepleegde winkeldiefstallen.

Tien jongeren waren in het voorafgaande halfjaar wegens andere vermogensdelicten dan winkeldiefstal met de politie in contact geweest (twee jongeren zelfs 2 keer); zes van hen gaven die feiten in de self-reportlijst aan (onder andere fietsendiefstallen, heling en inbraken). Van de overige vier jongeren had er één een fiets gestolen en de ander een diefstal met braak gepleegd, zonder dat zij die feiten in de vragenlijst genoemd hadden. Van de overige twee jongeren uit deze categorie 'overige vermogensdelicten' stond er één geregistreerd wegens een feit dat misschien niet als zodanig in de self-reportlijst genoemd staat (een leeg fust weggenomen, waarschijnlijk ergens van een achterplaatsje van een café) en iets soortgelijks is waarschijnlijk bij de ander aan de hand (deze stond wegens 'diefstal ongespecificeerd' geregistreerd).

Eén jongere was in het halfjaar voor de afdoening wegens vandalisme (in het bijzonder brandstichting) met de politie in aanraking gekomen; in de vragenlijst had hij dan ook aangegeven in die periode 12 vandalistische feiten (waaronder brandstichting) te hebben gepleegd.

Tenslotte stonden 4 jongeren bij de politie geregistreerd wegens geweldsdelicten (een dansschooleigenaar met een staaf ijzer te lijf gegaan; knokpartij met een bistro-eigenaar waarbij de laatste een gebroken bovengebit opliep). Twee van hen gaven in de self-reportlijst aan dat zij één keer respectievelijk vijf keer iemand in elkaar geslagen hadden in het voorgaande halfjaar. De overige twee jongeren uit de categorie geweldsdelicten waren met de politie in contact gekomen wegens verboden wapenbezit en schijnvuurwapenbezit, feiten waar in de self-reportlijst niet naar gevraagd is.

Al met al zijn de twee geraadpleegde bronnen, self-reportgegevens en politiecontacten, niet met elkaar in tegenspraak. Bijna alle politiecontacten die in het halfjaar voorafgaand aan de afdoening zijn geregistreerd, kunnen in de self-reportgegevens teruggevonden worden. Dat neemt niet weg dat de politiegegevens wel een sterke onderschatting van de werkelijk gepleegde criminaliteit geven. Dat wordt vooral veroorzaakt door de geringe pakkans, en dat geldt vooral voor de delicten waar het in dit onderzoek om gaat. Om die reden zijn andersom bekeken— vanuit de self-reportgegevens— lang niet alle zelfgerapporteerde delicten in de politieregistraties terug te vinden (vergelijk tabel 8 met tabel 9), simpelweg doordat die feiten niet door de politie zijn opgehelderd, of misschien zelfs nooit ter kennis van de politie zijn gekomen.

4.4 Delinquentie vergeleken met Halt-cliënten en landelijke cijfers

Alvorens de delinquentiecijfers van de winkeldiefstalgroep te vergelijken met cijfers uit landelijke onderzoeken en naar Halt verwezen vandalen, is het noodzakelijk enkele kanttekeningen te maken. De vergelijking van delinquentiecijfers moet met de nodige terughoudendheid bekeken worden. In de eerste plaats omdat de samenstelling van de groepen zeer verschillend is. Zo kunnen de landelijke steekproeven als representatief voor de Nederlandse jongerenpopulatie beschouwd worden terwijl de twee andere groepen selectief zijn. De Halt-groep bestaat uit jongeren die wegens vandalisme met de politie in contact gekomen zijn. Behalve dat dit feit op zich al een zekere selectiviteit inhoudt, bestaat deze groep bovendien voor 96,1% uit jongens (dat is een gevolg van het feit dat vandalisme een typisch jongensdelict is). Dit is een belangrijk verschil met de andere groepen dat verstrekkende gevolgen voor de criminaliteitscijfers heeft, aangezien mannen— zoals bekend— meer criminaliteit plegen dan vrouwen. De winkeldiefstalgroep is selectief in die zin dat deze voor 100% bestaat uit jongeren die wegens het plegen van winkeldiefstal met de politie in contact gekomen zijn, terwijl bovendien nog als voorwaarde voor deelname aan het experiment gold dat die jongeren reeds één keer eerder met de politie in contact geweest waren. Tevens bestaat de winkeldiefstalgroep voor bijna de helft uit buitenlanders— merendeels etnische minderheden— terwijl de andere groepen nauwelijks buitenlanders omvatten.

Een andere reden waarom deze vergelijking met de nodige reserves bekeken moet worden, is gelegen in het feit dat de referentieperiodes in de verschillende onderzoeken niet even lang zijn. In het Halt-onderzoek en de landelijke onderzoeken zijn referentieperiodes van één jaar gehanteerd, terwijl in het onderhavige onderzoek gegevens over een periode van een half jaar gebruikt zijn (zie hoofdstuk 2 van dit rapport). Bovendien zijn de verschillende onderzoeken niet op hetzelfde moment uitgevoerd. Zoals bekend vertoont de (jeugd-) criminaliteit fluctuaties door de jaren heen (zie bijvoorbeeld Junger-Tas en Kruissink, 1990). De gegevens van het eerste landelijke onderzoek zijn in september 1986 verzameld; precies twee jaar later is het tweede landelijk onderzoek uitgevoerd. De Halt-jongeren vulden in de periode van mei '87 tot januari '88 hun vragenlijsten in en de winkeldiefstalgroep werd in de periode februari '89 tot en met maart '90 benaderd. Behalve eventuele verschillen tussen de groepen worden dus ook fluctuaties in het criminaliteitsniveau weerspiegeld.

Een kanttekening van meer praktische aard is dat ten behoeve van deze vergelijking op enkele cijfers een 'correctie' is toegepast. De gegevens van de winkeldiefstalgroep zijn 'gecorrigeerd' voor de winkeldiefstal die aanleiding tot verwijzing naar het project vormde. Evenzo zijn de cijfers van de Halt-groep 'gecorrigeerd' voor het vandalistische feit op grond waarvan die jongeren naar Halt gestuurd zijn. Zonder die 'correcties' zou een vertekend beeld geschetst worden. Immers, jongeren die benaderd zijn juist omdat zij een bepaald feit gepleegd hebben, scoren op dat feit per definitie hoger dan willekeurige landelijke steekproeven.

Het moge duidelijk zijn dat de cijfers uit deze paragraaf met grote reserve bekeken moeten worden.

De self-reportdelinquentiecijfers van de verschillende groepen zijn in tabel 10 tegen elkaar afgezet. Opvallend is dat de naar het winkeldiefstalproject verwezen jongeren qua winkeldiefstal ver boven de andere groepen uitspringen (ondanks de toegepaste correctie voor het 'verwijsdelict' en ondanks de veel kortere referentieperiode). De winkeldiefstalgroep scoort niet alleen hoger dan de Halt-groep maar ook aanmerkelijk hoger dan de landelijke steekproeven. Ook de andere vermogensdelicten (zwartrijden, fietsendiefstal en heling) worden door de winkeldiefstalgroep veel meer gepleegd dan door de landelijke steekproeven. (Van de Halt-groep zijn die gegevens helaas niet beschikbaar.) Qua vandalisme legt de winkeldiefstalgroep het duidelijk af tegen de naar Halt gestuurde vandalen. De winkeldiefstalgongeren plegen aanmerkelijk minder vandalisme dan de Halt-cliënten. In vergelijking met de landelijke steekproeven daarentegen laat de winkeldiefstalgroep weer duidelijk hogere vandalismecijfers zien, met uitzondering van graffiti en vernielingen aan auto's. Hetzelfde patroon doet zich voor bij agressie tegen personen. De winkeldiefstalkanten zijn minder agressief dan de Halt-klanten maar aanmerkelijk agressiever dan de landelijke steekproeven.

Tabel 10: Delictprevalentie onder alternatief afgehandelde minderjarige winkeldieven, Halt-jongeren en landelijke steekproeven, in %

delict	winkelproject	Halt	landelijk I**	landelijk II***
winkeldiefstal	62,4	32,0	11,1	5,0
zwartrijden	54,8	- *	19,9	13,6
fietsendiefstal	8,2	- *	3,5	1,8
heling	11,9	- *	7,0	3,1
insluiping	9,4	21,3	2,0	1,5
graffiti	10,7	44,7	14,0	9,8
brandstichting	9,5	20,1	- *	3,5
vernietiging telefooncel	8,3	31,2	1,9	0,5
vernietiging lantaarnpalen	2,4	11,5	1,1	2,1
vernietiging ruiten	9,4	24,8	3,7	2,5
vernietiging auto	1,2	10,6	1,2	1,2
vernietiging fiets	12,9	20,5	5,4	4,8
vernietiging openbaar vervoer	3,5	7,5	1,5	1,4
agressie tegen personen	15,3	32,3	- *	1,8

* Geen (vergelijkbare) gegevens beschikbaar

** Junger-Tas en Kruissink, 1987

*** Junger-Tas en Kruissink, 1990

4.5 Delinquentie en achtergrondkenmerken

Over de samenhang van delinquentie met allerlei achtergrondkenmerken zijn inmiddels boekenkasten volgeschreven (zie voor een overzicht bijvoorbeeld Rutter en Giller, 1983). Met dit rapport wordt geenszins beoogd om weer iets aan die verzameling toe te voegen. Het is echter onmogelijk om geheel aan dat onderwerp voorbij te gaan. De kans bestaat immers dat de steekproef een groep 'problematische' jongeren omvat. Hierbij moet men denken aan jongeren die zich kenmerken door ernstige problemen op school en thuis, die zich in hun vrije tijd te buiten gaan aan overmatig alcohol- en druggebruik en tevens veel delicten plegen in verband waarmee zij regelmatig met de politie in aanraking geweest zijn. Als dergelijke jongeren bij het winkeldiefstalproject terecht zouden komen, is dat op zich al een interessant gegeven, maar bovendien zou dat consequenties voor de effectiviteit van de alternatieve afdoening kunnen hebben. Om te weten te komen of onder de naar het project verwezen jongeren misschien 'problematische' jongeren voorkomen, zijn de samenhangen tussen delinquentie en het functioneren op school, de situatie thuis en de vrijetijdsbesteding (vooral de daarmee gepaard gaande consumptie van alcohol en drugs) bekeken.

Met behulp van homogeniteitsanalyses zijn schalen geconstrueerd voor het functioneren op school, de thuissituatie en het uitgaansgedrag. Hiervoor is het

Tabel 11: Correlatiecoëfficiënten van schoolfunctioneren, thuissituatie en uitgaansgedrag (Pearsoncorrelaties*; N=85)

	r
school – thuis	0,23
thuis – uitgaan	0,22
uitgaan – school	0,26

* Geen van de correlaties leverde een statistisch significant resultaat op.

programma HOMALS gebruikt (Gifi, 1981).²⁰ De items over 'schoolwelbevinden', aard van de contacten met medeleerlingen en leraren, spijbelen, schoolresultaten en het al of niet van school gestuurd zijn, vormen tezamen een schaal voor schoolfunctioneren. Op basis van de items over ruzie met de ouders, de sfeer thuis en weglopen met de bedoeling om nooit meer terug te komen, werd een maat voor de thuissituatie gecreëerd. Een schaal voor het uitgaansgedrag is verkregen op grond van de items over het aantal avonden dat buitenshuis doorgebracht wordt, het gebruik van softdrugs, alcoholgebruik en het aantal keren 'aangeschoten' raken.

De geconstrueerde schalen blijken onderling geen samenhang te vertonen (zie tabel 11). Slecht functioneren op school gaat blijkbaar niet samen met een beroerde thuissituatie en evenmin met excessief uitgaansgedrag. In de voorgaande paragraaf is reeds naar voren gekomen dat het overgrote deel van de jongeren niet als problematisch aangemerkt kan worden. Het is dan ook niet verbazend dat ook op de geconstrueerde schalen slechts enkele jongeren aan het 'slechte' of 'negatieve' schaaluiteinde terecht komen. Worden de schalen in drieën gesplitst dan komt het merendeel van de jongeren aan de 'goede kant' of in de middencategorie terecht. Aan de 'negatieve' schaaluiteinden van schoolfunctioneren, thuissituatie en uitgaansgedrag scoren respectievelijk 8, 7 en 8 jongeren. De lage correlaties uit tabel 11 wijzen erop dat het steeds andere jongeren moeten zijn die aan de 'negatieve' kant scoren, met andere woorden: een jongere die op school slecht functioneert, verkeert niet in een problematische thuissituatie en vertoont geen excessief uitgaansgedrag, enzovoort. Dat blijkt inderdaad in bijna al die gevallen op te gaan. Van de jongeren die op één van die gebieden aan de negatieve kant scoren, hebben er slechts

²⁰ De HOMALS-analyses zijn in twee dimensies uitgevoerd en leverden voor de school-items eigenwaarden van 0,35 en 0,25 op, voor de items over de thuissituatie 0,37 en 0,31 en voor de uitgaansitems 0,49 en 0,27. In alle drie de gevallen vertoonden de items voldoende onderlinge samenhang om schaalconstructie te rechtvaardigen. De door het HOMALS-programma berekende objectscores op de eerste dimensie zijn als schaalwaarden gebruikt.

Tabel 12: Correlaties van schoolfunctioneren, thuissituatie en uitgaansgedrag met delinquentie** (Pearsoncorrelaties*; N=85)

	winkeldiefstal	vandalisme	zwartrijden	delicttotaal
schoolfunctioneren	0,0730	0,0974	0,1117	0,1446
thuissituatie	-0,0311	0,0840	0,2373	0,1514
uitgaansgedrag	0,0245	-0,0862	-0,0406	-0,0238

* De relatief weinig gepleegde delicten fietsendiefstal en geweld tegen personen zijn buiten beschouwing gelaten.

** Geen van de correlaties leverde een statistisch significant resultaat op.

drie op nog een gebied een negatieve score. Zo er al van problemen gesproken kan worden, gaat het dus meestal om problemen op slechts één van de onderscheiden gebieden.

De achtergrondkenmerken waar het in deze paragraaf steeds om gaat, blijken absoluut geen samenhang met delinquentie te vertonen. De correlaties van deze kenmerken met de meest gepleegde delicten en de samengestelde delicttotaalmaat zijn bijzonder laag (zie tabel 12) en leverden niet één significant verband op.²¹ Een lage correlatiecoëfficiënt zegt op zich nog niet alles en daarom zijn over dezelfde gegevens (in gecategoriseerde vorm) kruistabellen en Chi-kwadraattoetsen uitgevoerd. De resultaten daarvan bieden echter evenmin steun aan het veronderstelde verband tussen delinquentie enerzijds en de betreffende achtergrondvariabelen anderzijds. 'Slechte' scores voor wat betreft het functioneren op school, de situatie thuis en de intensiviteit van het uitgaansgedrag blijken voor deze steekproef geen goede voorspellers voor het optreden van delinquent gedrag te zijn.

Om wat meer zekerheid te verkrijgen omtrent de geldigheid van de hierboven beschreven resultaten, zijn de scores van enkele extreme delictplegers op de achtergrondkenmerken nog eens apart bekeken. Er zijn 22 jongeren die zelf rapporteerden in het voorgaande halfjaar meer dan 10 delicten te hebben gepleegd. Van die 22 jongeren functioneren er 18 op alle gebied 'goed' of 'modaal'. Slechts vier jongeren verkeren in een 'slechte' thuissituatie; met uitzondering van één van hen die daarnaast een excessief uitgaansgedrag vertoonde, is er qua schoolfunctioneren of uitgaan met deze jongeren niets aan de hand. Deze extra check werpt dus geen ander licht op de onderzoeksresultaten.

²¹ Om een vertekende invloed van extreme delictscores op de correlatiecoëfficiënten te voorkomen, zijn de delictvariabelen 'herschaald'. Aan jongeren met een score van 3-5 gepleegde feiten werd het gemiddelde aantal van die subgroep toegekend; hetzelfde is gedaan bij 6-10 feiten, 11-20 feiten, 21-50 feiten en 51 feiten of meer.

4.6 Conclusies en discussie

De in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfers overziende, kan geconcludeerd worden dat met het winkeldiefstalproject een groep jongeren bereikt wordt die over het geheel genomen veelvuldig delicten pleegt. Ongeveer de helft van de steekproef had in het voorgaande halfjaar meer dan 6 feiten gepleegd: 20% pleegde 6 á 10 delicten, 21,2% rapporteerde 11 tot 50 feiten en een kleine 5% bekende meer dan 50 feiten te hebben gepleegd, zo bleek uit de verzamelde self-reportgegevens. Winkeldiefstal en zwartrijden in het openbaar vervoer komen het meeste voor. Het aanrichten van vernielingen, graffiti, geweld tegen personen en heling komen minder, maar toch nog relatief veel voor. Deze jongeren vertonen een onmiskenbaar ernstiger delinquentiepatroon dan de modale Nederlandse jongere. Overigens is dat niet zo verbazend aangezien deze groep geselecteerd is op grond van het feit dat zij wegens winkeldiefstal met de politie in aanraking gekomen is. En bovendien was als voorwaarde voor verwijzing naar het project gesteld dat de jongeren voordien al tenminste één keer met de politie in aanraking geweest waren. Daardoor staat eigenlijk al op voorhand vast dat een relatief delinquente groep wordt bereikt.

Ook uit de verzamelde politiecijfers komt de winkeldiefstalgroep als een allesbehalve onschuldige groep naar voren: 85% van de steekproef werd in de gegevensbestanden van de Herkenningsdienst en de Afdeling Jeugd- en Zedenzaken van de Rotterdamse gemeentepolitie aangetroffen wegens eerder gepleegde strafbare feiten. (Vreemd is overigens dat niet van alle jongeren eerdere politiecontacten geregistreerd stonden, aangezien dat een voorwaarde voor verwijzing naar het project is; zie hoofdstuk 3). Bijna de helft van de groep had in het verleden reeds meerdere politiecontacten opgelopen. De meeste politiecontacten betreffen winkeldiefstal en andere vermogensdelicten (vooral diefstal).

Wat betreft sekse, leeftijd en nationaliteit ziet de verwezen groep er als volgt uit: ongeveer twee keer zoveel jongens als meisjes zijn naar het project verwezen, de gemiddelde leeftijd is ± 15 jaar en bijna de helft van de verwezen jongeren is van buitenlandse afkomst waarbij de etnische minderheden, met name Marokkanen, sterk vertegenwoordigd zijn. De steekproef vormt wat deze kenmerken betreft overigens een goede afspiegeling van de in totaal 153 jongeren die naar het project zijn verwezen (zie hoofdstuk 3). Opvallend is dat de verhouding van aantallen jongens en meisjes die naar het project gestuurd zijn, zeer dicht in de buurt komt van de landelijke geslachtsverhouding voor winkeldiefstal. Die ligt op 1,7:1 (zie hoofdstuk 1 van dit rapport; zie ook Junger-Tas en Kruissink, 1990). Het aantal jongeren uit etnische minderheden in de steekproef is opmerkelijk. Wanneer men bedenkt dat uit diverse onderzoeken naar voren gekomen is dat etnische minderheden in vergelijking met Nederlanders relatief veel vermogensdelicten plegen (zie bijvoorbeeld Terlouw en Susanne, 1990), is het heel begrijpelijk dat deze groeperingen in dit project zo (onevenredig) sterk vertegenwoordigd zijn.

Vergelijking van delinquentiecijfers van de winkeldiefstalgroep met een soortgelijke groep, via Halt afgedane vandalen, geeft het volgende beeld. Beide groepen plegen meer delinquentie dan 'gemiddelde Nederlandse jongeren', in zoverre komen deze groepen met elkaar overeen, maar hun 'aandachtsgebieden' verschillen. De naar het winkeldiefstalproject verwezen jongeren plegen relatief veel winkeldiefstal en weinig vandalisme en geweld tegen personen, terwijl de Halt-cliënten juist weinig winkeldiefstal plegen maar veel vandalisme en graffiti. Naar alle waarschijnlijkheid vormen deze verschillen een reflectie van verschillen in de vertegenwoordiging van jongens, meisjes en etnische minderheden in de twee groepen. Immers, vandalisme is een typisch jongensdelict, meisjes plegen voornamelijk vermogensdelicten en ook van etnische minderheden is bekend dat zij relatief veel vermogensdelicten plegen. In elk geval lijkt de aanleiding tot verwijzing naar hetzij het winkeldiefstalproject, hetzij naar Halt, een goede indicatie te geven van het achterliggende delinquentiepatroon. De grotere pakkans als gevolg van het relatief intensieve delictgedrag zal hier ongetwijfeld debet aan zijn.

Het functioneren op school en de situatie thuis geven bij de overgrote meerderheid van de jeugdige winkeldieven geen aanleiding tot problemen. Evenmin is het uitgaansgedrag erg excessief; er wordt zelfs bijzonder weinig alcohol gebruikt door deze groep. (Dat laatste moet waarschijnlijk worden verklaard vanuit de etnische herkomst van een groot deel van deze groep; bedenkt dat islamieten geen alcohol mogen gebruiken.) Wel lijkt het aantal jongeren dat weleens van huis weggelopen is, vrij hoog. Een goed referentiepunt daarvoor ontbreekt echter. Heel duidelijk komt naar voren dat de groep als geheel niet problematisch genoemd kan worden. Het komt wel eens voor dat er thuis of op school problemen zijn, maar in vrijwel alle gevallen blijven die problemen dan tot één van die gebieden beperkt. Slecht schoolfunctioneren, een beroerde thuissituatie of extreem uitgaansgedrag blijkt geen samenhang te vertonen met het plegen van delicten. Er kan absoluut niet van een 'problematische randgroep' gesproken worden. Evenmin kan in de winkeldiefstalgroep een (kleine) subgroep onderscheiden worden waarop die karakterisering van toepassing is.

Op dit punt aangeland is het opportuun om even stil te staan bij de vragenlijst met behulp waarvan deze gegevens verzameld zijn. Deze vragenlijst is praktisch dezelfde als destijds door Kruissink en Verwers (1989) in het Halt-onderzoek is gebruikt en daar kwam ook al geen duidelijke probleemgroep voor wat betreft schoolfunctioneren, thuissituatie en alcohol- en druggebruik naar voren. Dat zou aanleiding tot twijfels over de validiteit van die lijst kunnen geven. Die twijfel kan evenwel direct weer uit de wereld geholpen worden. Dezelfde lijst is ook door Terlouw en Susanne (1990) gebruikt in een onderzoek onder Marokkaanse jongeren; in die groep bleek heel duidelijk een zwaar problematische subgroep onderscheiden te kunnen worden. Met andere woorden, de vragenlijst leent zich prima voor het onderkennen van problemen op de verschillende levensgebieden.

Geconcludeerd kan worden dat de door het winkeldiefstalproject bereikte groep al een zeker delinquent verleden achter de rug heeft. Voor deze jongeren lijkt een officiële vorm van reactie, waar wellicht nog een educatieve werking van uitgaat, geen overbodige luxe. Of de experimentele afhandeling ook daadwerkelijk effect op deze jongeren heeft, zal in het volgende hoofdstuk blijken.

5 Effectiviteit van de alternatieve afhandeling

Een belangrijke vraag van dit onderzoek betreft natuurlijk de effectiviteit van het project (zie ook hoofdstuk 1). Concreet gaat het dan om de vraag of de experimentele afdoening tot een vermindering van winkeldiefstal onder alternatief afgehandelde jongeren leidt. Daarnaast is het niet ondenkbaar dat die jongeren een vermindering van andere vormen van kleine criminaliteit te zien geven. In dit hoofdstuk komen deze vragen aan de orde. Echter, dit gedeelte van het onderzoek kent enkele ernstige beperkingen. Derhalve dienen de resultaten met de nodige reserves bekeken te worden.

5.1 Beperkingen van de effectmeting

De effectiviteit van het project wordt afgemeten aan de gegevens over het plegen van winkeldiefstal en enkele andere vormen van kleine criminaliteit vóór en na de experimentele afhandeling (de onderzoeksmethode is in hoofdstuk 2 uitgebreid toegelicht). Daarbij wordt vooral van de verzamelde self-reportgegevens gebruik gemaakt omdat die gegevens zich daartoe veel beter lenen dan de politieregistraties. De belangrijkste overweging daarbij is dat de politiecijfers een dusdanig sterke onderschatting van de werkelijk gepleegde criminaliteit geven (zie hoofdstuk 1 en 4 van dit rapport) dat op grond van die cijfers van veel respondenten nauwelijks of helemaal geen gegevens over het plegen van criminaliteit gedurende de — relatief korte — onderzoeksperiode beschikbaar zouden zijn.

De eerste beperking van dit gedeelte van het onderzoek betreft het aantal jongeren waarbij de effectiviteit gemeten kon worden. Dat aantal is vrij gering. De op self-reportgegevens gebaseerde resultaten betreffen logischerwijs uitsluitend die jongeren die zowel aan de eerste als de tweede afname van de vragenlijst deelgenomen hebben. Aangezien 35 van de 85 alternatief afgehandelde jongeren waarover in het voorgaande hoofdstuk is gerapporteerd, niet voor de tweede keer een vragenlijst ingevuld hebben²² kan de effectiviteit van het

²² Overigens is deze uitval niet volledig door non-respons veroorzaakt; zie hoofdstuk 2.

project alleen voor de overige 50 jongeren nagegaan worden.²³ De gegevens van die jongeren (de experimentele groep) worden afgezet tegen een controlegroep van jongeren die wegens winkeldiefstal met de (Utrechtse) politie in aanraking gekomen zijn en op de gangbare wijze afgehandeld zijn (dat betekent voor het merendeel van die jongeren dat de zaak door de politie geseponeerd is). Uiteindelijk bleven er uit die groep maar 23 jongeren over, waarvan op beide vragenlijstafnames bruikbare gegevens verkregen werden (zie hoofdstuk 2 voor de responsverantwoording). Deze geringe aantallen respondenten hebben als consequentie dat het effectonderzoek slechts een beperkte betekenis heeft, waar niet al te stellige conclusies aan verbonden kunnen worden.

Bovendien heeft het effectonderzoek nog een andere beperking. De experimentele en de controlegroep blijken op enkele essentiële punten van elkaar te verschillen. (Een vergelijking van de twee groepen is in bijlage 4 opgenomen.) Zo omvat de experimentele groep veel meer etnische minderheden dan de controlegroep. Tevens is het grootste deel van de experimentele groep reeds eerder met de politie in contact geweest²⁴, terwijl dat voor slechts een kwart van de controlegroep opgaat. Overigens is er ook een aantal overeenkomsten. Onder meer de leeftijds- en geslachtsverhoudingen zijn in beide groepen vrijwel hetzelfde, de twee groepen bestaan voor het merendeel uit scholieren en de self-reportdelinquentiecijfers komen sterk met elkaar overeen.

5.2 Self-reportgegevens

Winkeldiefstal

Ná de alternatieve afhandeling via het winkeldiefstalproject hebben de jongeren minder winkeldiefstal gepleegd dan ervoor. Dat komt naar voren uit zowel de aantallen daders (prevalentie), als uit de frequentie waarmee winkeldiefstal is gepleegd.

In de periode vóór verwijzing naar het project hadden alle jongeren tenminste éénmaal winkeldiefstal gepleegd (zonder dat zouden zij nooit bij het winkeldiefstalproject terecht gekomen zijn); in het halfjaar daarna blijkt bijna drie kwart (71,1%) helemaal geen winkeldiefstal gepleegd te hebben (zie tabel 13).

²³ De delictscores van de uitvallers wijken niet significant af van de scores van de overige respondenten. Wat dat betreft verschilt de voor de effectevaluatie bruikbare groep niet systematisch van de totale steekproef. De verdelingen over leeftijd en geslacht vertonen evenmin afwijkingen van de totale steekproef. Daarentegen bleken meer Nederlanders dan buitenlanders uitgevallen te zijn, waardoor de buitenlanders in de effectevaluatie relatief gezien iets sterker vertegenwoordigd zijn dan in de totale steekproef.

²⁴ Dat is overigens geen toeval maar een gevolg van de bij het winkeldiefstalexperiment gehanteerde verwijscriteria. 'First-offenders' waren uitgesloten van deelname aan het project.

Tabel 13: Frequentie van winkeldiefstal onder de experimentele groep vóór en ná de alternatieve afdoening (self-reportcijfers)

frequentie	vóór de afdoening		ná de afdoening	
	aantal	%	aantal	%
0 keer	0	0,0	32	71,1
1 keer	14	31,1	4	8,9
2 keer	9	20,0	5	11,1
3 keer	6	13,3	1	2,2
4 keer	5	11,1	2	4,4
5 keer	3	6,7	0	0,0
6 à 9 keer	2	4,4	0	0,0
10 keer of meer	6	13,3	1	2,2
totaal	45*	100	45*	100

* Van nog eens 5 jongeren uit de 'netto' experimentele groep is de frequentie van winkeldiefstal op de tweede afname onbekend; hierdoor bedraagt het aantal respondenten in deze tabel 45 in plaats van 50.

Dit betekent dat vóór de afhandeling 100% winkeldiefstal pleegde (per definitie), en na de afhandeling nog maar 28,9%. Dat is een aanzienlijk verschil. Niet alleen het aantal delictplegers laat een teruggang zien. Ook de frequentie waarmee dat gedrag vertoond wordt, is verminderd. Vóór de afhandeling had ongeveer een kwart van de experimentele groep 5 of meer keren winkeldiefstal gepleegd — waarvan ruim de helft dat zelfs tien of meer keer gedaan gehad — terwijl na de afhandeling een dergelijk (relatief) hoog aantal winkeldiefstallen door nog maar één jongere (2,2%) opgegeven werd.

In de controlegroep van door de politie op traditionele wijze afgehandelde (geseponeerde) jongeren bleek winkeldiefstal eveneens te zijn afgenomen. Van die groep, die net als de experimentele groep voor 100% bestaat uit jongeren die tenminste één winkeldiefstal gepleegd hebben, bleek iets meer dan de helft (52,2%) in het tweede halfjaar geen winkeldiefstal te hebben gepleegd (zie tabel 14). Ook in de controlegroep is behalve de prevalentie ook de frequentie waarmee winkeldiefstal gepleegd werd, aanzienlijk verminderd. Vóór het politiecontact op grond waarvan die jongeren in het onderzoek betrokken zijn, pleegde ruim 20% nog 10 of meer winkeldiefstalletjes, terwijl aantallen in die orde van grootte daarna nog maar door 8,7% van de respondenten genoemd worden.

Tot nog toe is niet erg duidelijk welke interpretatie aan de cijfers gegeven moet worden. In beide groepen lijkt hetzelfde effect te zijn opgetreden: het plegen van winkeldiefstal is verminderd. De vraag is echter of die tendens in beide groepen ook werkelijk een statistisch significante daling betekent en of die verandering in beide groepen even sterk is. Dat is nagegaan met behulp

Tabel 14: Frequentie van winkeldiefstal onder de controlegroep vóór en na afdoening door de politie (self-reportcijfers)

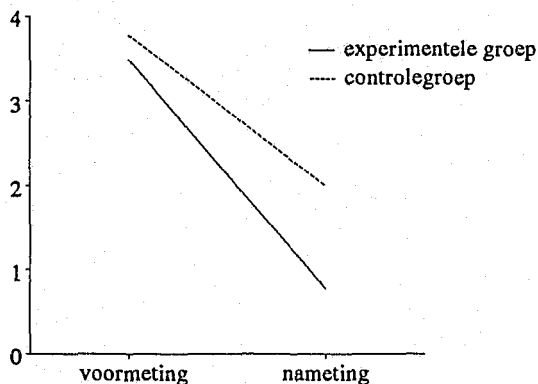
frequentie	vóór de afdoening		ná de afdoening	
	aantal	%	aantal	%
0 keer	0	0,0	12	52,2
1 keer	9	39,1	1	4,3
2 keer	4	17,4	4	17,4
3 keer	2	8,7	1	4,3
4 keer	2	8,7	2	8,7
5 keer	0	0,0	0	0,0
6 à 9 keer	1	4,3	1	4,3
10 keer of meer	5	21,7	2	8,7
totaal	23	100	23	100

Tabel 15: Toetsing van de gemiddelde winkeldiefstalscores op voor- en nameting onder de experimentele en controlegroep (gepaarde t-toetsen)

groep	voormeting		nameting		t	p
	M	Sd	M	Sd		
experimentele groep	3,49	2,95	0,78	1,77	5,08	0,000
controlegroep	3,78	3,58	2,00	3,03	1,71	0,101 (ns)

M=gemiddelde score, Sd=standaarddeviatie

Figuur 1: Gemiddelde winkeldiefstalscores (gecorrigeerd) van de experimentele en controlegroep, voor en na de afdoening

van covariantie-analyse²⁵ en gepaarde t-toetsen, uitgevoerd over de winkeldiefstalscores van beide groepen op voor- en nameting.²⁶ Uit de covariantie-analyses blijkt een significant effect: de experimentele groep heeft in de periode na de alternatieve afhandeling minder winkeldiefstal gepleegd dan de controlegroep na het contact met de politie ($p < 0,05$). De resultaten van de gepaarde t-toetsen (zie tabel 15) wijzen uit dat de experimentele groep een significante vermindering van winkeldiefstal vertoont, terwijl de daling van winkeldiefstal onder de controlegroep te gering is om een statistisch significant resultaat op te leveren. In figuur 1 is duidelijk te zien wat dit betekent. Beide groepen vertonen weliswaar een daling, maar de experimentele groep daalt sterker dan de controlegroep.

Tot nog toe is vrij abstract gepraat over winkeldiefstalcijfers van de beide groepen als geheel. Om inzichtelijk te maken hoe het winkeldiefstalgedrag van de jongeren in beide groepen is veranderd, zijn (relatieve) verschillscores berekend.²⁷ Op grond daarvan kunnen de volgende categorieën respondenten worden onderscheiden: zij die geen winkeldiefstal meer gepleegd hebben (de categorie 'niets meer gepleegd'), respondenten waarbij winkeldiefstal is 'verminderd', jongeren bij wie winkeldiefstal 'gelijk gebleven' is, en jongeren bij wie winkeldiefstal is 'toegenomen' (zie tabel 16).

Van de experimentele groep heeft 71,1% in het halfjaar volgend op de afdoening niets meer gepleegd en 11,1% laat een vermindering zien. Er is derhalve bij 82% van de alternatief afgehandelde jongeren sprake van een positieve uitwerking. Van de controlegroep pleegde iets meer dan de helft (52,2%) geen winkeldiefstal meer in de periode volgend op het politiecontact terwijl bij 21,7% van deze jongeren het aantal winkeldiefstallen verminderde. Ook onder deze groep valt bij een meerderheid (73%) een positieve verandering te ontwaren. Daar staat wel tegenover dat meer dan een kwart van de controlegroep een toename van winkeldiefstal te zien geeft, terwijl dat onder de experimentele groep maar bij 8,9% van de respondenten voorkomt. Hoewel

²⁵ De scores op de nameting van beide groepen worden tegen elkaar getoetst waarbij de scores op de voormeting als covariaat behandeld worden; dat wil zeggen dat de scores op de nameting zijn gecorrigeerd voor eventuele reeds bestaande verschillen tussen de groepen (zie bijvoorbeeld Cook en Campbell, 1979).

²⁶ Enkele extreem hoge scores veroorzaken onevenredig hoge gemiddelden en varianties. De hier gebruikte covariantie-analyses en t-toetsen zouden als gevolg daarvan een vertekend beeld opleveren dat volledig gedomineerd zou worden door die paar extreme scores. Om een dergelijke vertekening van onderzoeksresultaten te voorkomen, is aan alle jongeren die 10 of meer winkeldiefstallen rapporteerden de score 10 toegekend.

²⁷
$$\text{Relatieve verschillscore} = \frac{\text{voormeting} - \text{nameting}}{\text{voormeting}}$$

Tabel 16: Effecten op winkeldiefstal, gebaseerd op relatieve verschillcores

effect	experimentele groep		controlegroep	
	aantal	%	aantal	%
niets meer gepleegd	32	71,1	12	52,2
verminder	5	11,1	5	21,7
gelijk gebleven	4	8,9	0	0,0
toegenomen	4	8,9	6	26,1
totaal	45	100	23	100

$X^2=7,12$; $df=3$; $p=0,07$ (ns)

op het eerste gezicht de resultaten voordeliger uitpakken voor de experimentele groep blijken er bij statistische toetsing geen significante verschillen tussen de groepen te bestaan.

Overige kleine criminaliteit

Het is denkbaar dat de alternatieve afhandeling van winkeldiefstal een positieve uitwerking op andere vormen van criminaliteit heeft. Per slot van rekening heeft een zekere vorm van officiële reactie plaatsgevonden. Het is mogelijk dat de betrokken jongeren als gevolg daarvan niet alleen winkeldiefstal, maar ook andere vormen van regelovertredend gedrag temperen.

In de tabellen 17 en 18 is duidelijk te zien dat de verschuivingen tussen voor- en nameting minimaal zijn. De aantallen daders vóór en na de alternatieve c.q. traditionele afhandeling liggen ongeveer gelijk. Noch in de experimentele, noch in de controlegroep is van een significante verandering sprake. Ditzelfde geldt voor de gemiddelde frequenties waarmee de delicten gepleegd zijn (zie bijlage 2, tabellen 2 en 3). Klaarblijkelijk heeft de alternatieve afhandeling geen effect op het plegen van andere delicten dan het verwijsdelict (winkeldiefstal) gehad.

Aanvankelijk was het de bedoeling om op basis van de self-reportcijfers de effecten van het project te differentiëren naar kenmerken van de jongeren en het feitelijk verloop van de afdoening (zie de onderzoeksvragen in hoofdstuk 1). Echter vanwege de beperkingen van het onderzoeksmateriaal, met name de geringe omvang van zowel de experimentele als de controlegroep en de twijfels over de vergelijkbaarheid van experimentele en controlegroep, worden dergelijke analyses achterwege gelaten.

Tabel 17: Aantallen delictplegers in de experimentele groep in een periode van een half jaar vóór en na de alternatieve afdoening (N=50)

delict	vóór de afdoening		ná de afdoening		effect
	aantal	%	aantal	%	
vandalisme	20	40,0	19	38,0	ns*
fietsendiefstal	5	10,0	2	4,0	ns*
heling	2	4,0	4	8,0	—**
zwartrijden	21	42,0	26	52,0	ns*
geweld tegen personen	6	12,0	3	6,0	ns*

* One sample χ^2 -toets levert geen significant resultaat op.

** Het aantal daders is te gering om een significantietoets uit te voeren.

Tabel 18: Aantallen delictplegers in de controlegroep, in een periode van een half jaar vóór en na de politie-afdoening (N=23)

delict	vóór de afdoening		ná de afdoening		effect
	aantal	%	aantal	%	
vandalisme	9	39,1	8	34,8	ns*
fietsendiefstal	5	21,7	6	26,1	ns*
heling	8	34,8	6	26,1	ns*
zwartrijden	15	65,2	14	60,9	ns*
geweld tegen personen	2	8,7	0	0,0	—**

* One sample χ^2 -toets levert geen significant resultaat op.

** Het aantal daders is te gering om een significantietoets uit te voeren.

5.3 Politiecijfers

Ook de politiecontacten van de betrokken jongeren kunnen een indicatie geven van de uitwerking van het experiment, zij het dat deze gegevensbron eveneens beperkingen kent. De belangrijkste tekortkoming van deze bron is dat zij een onvolledig beeld verschaft. De kans om met de politie in aanraking te komen, is sowieso al vrij klein; bekeken over de relatief korte periode van één jaar in totaal — een half jaar vóór en een half jaar na de afdoening — is die kans minimaal. Ook de in deze paragraaf gepresenteerde gegevens moeten derhalve met de nodige reserve bekeken worden.

Het merendeel van de jongeren over wie überhaupt gegevens bij de Rotterdamse politie teruggevonden konden worden (zie tabel 19), is noch in het halfjaar voorafgaand aan de afdoening, noch in het daaropvolgende halfjaar met de politie in contact geweest wegens strafbare feiten, afgezien dan van de winkeldiefstal op grond waarvan naar het project verwezen is. (Is er al een politie-

Tabel 19: Aantal bij de politie geregistreerde jongeren uit de experimentele groep, vóór en na de afdoening, per delictcategorie (N=73)

delict	vóór de afdoening		ná de afdoening	
	aantal	%	aantal	%
winkeldiefstal	13	17,8	8	11,0
overige vermogensdelicten	10	13,7	9	12,4
vandalisme	1	1,4	2	2,7
geweld tegen personen	4	5,6	2	2,8

contact bekend, dan betreft dat doorgaans één enkel contact; slechts enkele jongeren zijn twee of drie keer in de registraties aangetroffen.)

In de periode van een halfjaar na verwijzing naar het project ligt het aantal jongeren dat wegens winkeldiefstal met de politie in aanraking gekomen is, lager dan vóór de afdoening (zie tabel 19). Bij de overige vermogensdelicten is het verschil tussen beide periodes minimaal. Vandalisme en geweld tegen personen zijn gedurende de referentieperiode nauwelijks ter kennis van de politie gekomen.

De politieregistraties vertonen evenals de self-reportcijfers een tendens in de richting van een positief effect van de experimentele afhandeling. Maar de betekenis van dit resultaat is wel uiterst beperkt, gezien de geringe aantallen respondenten die in de onderzochte periode bij de politie geregistreerd zijn.

5.4 Conclusies en discussie

Als gevolg van beperkingen van het beschikbare onderzoeksmateriaal is het moeilijk een verantwoorde conclusie over de effectiviteit van de experimentele afhandeling van winkeldiefstal te trekken. Voor een deel lagen die beperkingen reeds van tevoren in de onderzoeksopzet besloten, maar voor een ander deel zijn deze het gevolg van min of meer oncontroleerbare factoren en toevalligheden die zich in een veldonderzoek nu eenmaal voordoen.

Hoe het ook zij, de resultaten van de effectevaluatie moeten met een behoorlijke dosis reserve bekeken worden. In de eerste plaats vanwege de geringe aantallen respondenten in zowel de experimentele als de controlegroep. Oorzaken daarvan zijn de aanloopproblemen van het winkelproject (het aantal verwijzingen bleef in de eerste maanden sterk achter bij de verwachtingen), de in onderzoek met herhaalde metingen gebruikelijke uitval, alsmede de onbetrouwbare respons onder de controlegroep waardoor een aanzienlijk deel van die groep uit de databestanden verwijderd moest worden (zie hoofdstuk 2). Ten tweede kunnen vraagtekens gezet worden bij de vergelijkbaarheid van de experimentele en de controlegroep. Opmerkelijk daarbij is overigens dat de self-reportcijfers van de voormeting nauwelijks verschillen tussen de groepen te

zien geven terwijl er wat betreft eerdere politiecontacten aanzienlijke verschillen tussen de groepen bestaan: vrijwel de hele experimentele groep was reeds eerder met de politie in contact geweest en ongeveer driekwart van de controlegroep bleek niet eerder met de politie in aanraking te zijn geweest. Ten derde konden eventuele effecten slechts voor een periode van een halfjaar na de experimentele afdoening nagegaan worden. Wat de alternatief afgedane jongeren na dat halfjaar uitgevoerd hebben, onttrekt zich aan de waarneming. Tenslotte zijn er nog de tekortkomingen van de politieregistraties.

Wat kan nu geconcludeerd worden over de effecten van het project op alternatief afgehandelde jongeren? Het beschikbare materiaal wijst in de richting van een positieve uitwerking van de afdoening. In de experimentele groep is winkeldiefstal sterker gedaald dan in de controlegroep. Ook de cijfers over politiecontacten vertonen die tendens. Voor zover er sprake van een effect kan zijn, lijkt dat zich te beperken tot winkeldiefstal. De self-reportcijfers geven geen indicaties dat de afhandeling een remmende werking op het plegen van andere vormen van kleine criminaliteit heeft. De omvang van vandalisme, zwartrijden, fietsendiefstal, heling en geweld tegen personen blijkt na de afdoening op hetzelfde niveau als daarvoor te liggen.

Resumerend lijkt de alternatieve afdoening op jeugdige winkeldieven een positieve uitwerking te hebben, in die zin dat er een vermindering van winkeldiefstal optreedt. Zowel de verzamelde self-reportcijfers als de geregistreerde politiecontacten van betrokken jongeren wijzen in die richting. De beperkingen van het onderzoeksmateriaal rechtvaardigen echter geen 'harde' conclusie omtrent het effect van de afdoening op de jongeren. Daartoe zou een meer uitgebreide effectevaluatie—met aanzienlijk meer respondenten, over een langere periode bekeken—uitgevoerd moeten worden.

6 Aanbevelingen

Voortzetting en uitbreiding

Gezien het delictverleden van de jongeren die bij het winkeldiefstalproject terechtkomen, op grond van de positieve ervaringen van de betrokken winkeliers en in aanmerking nemende dat de resultaten tenderen naar een vermindering van winkeldiefstal onder alternatief afgehandelde jongeren, zou het aanbeveling verdienen om deze afhandeling van winkeldiefstal, voorzover die als 'eenvoudige diefstal' (art. 310 WvSr.) gekwalificeerd kan worden, in het hele land toe te passen.

Organisatie

Gegeven de sterke overeenkomsten tussen de alternatieve afhandeling van winkeldiefstal en de Halt-afhandeling van vandalisme, zowel inhoudelijk als praktisch, en vanwege de aansluiting van deze afdoening op het 'bestuurlijk preventiebeleid' is het onderbrengen van de experimentele winkeldiefstal-afhandeling in de Halt-bureaus waarschijnlijk het meest efficiënt en verdient derhalve de voorkeur.

Om te voorzien in de ondersteuning en begeleiding van de winkeldiefstal-afhandeling is het dan aanbevelenswaardig om een vertegenwoordiger van de lokale middenstand (bijvoorbeeld uit de Kamer van Koophandel of een winkeliersvereniging) aan de bestaande begeleidingscommissies van de Halt-bureaus toe te voegen.

'First-offenders'

In aanmerking genomen dat bij de afhandeling van vandalisme via Halt geen criteria ten aanzien van eerdere politiecontacten bestaan, zou overwogen kunnen worden het in dit Rotterdamse experiment gehanteerde 'second-offender-criterium' te laten vallen.

Plaats van de werkzaamheden

De positieve geluiden van de winkelbedrijven die aan het experiment meegewerkt hebben in aanmerking nemende, en in verband met het pedagogische aspect van de afdoening verdient het aanbeveling om zoveel mogelijk vast te houden aan de in dit experiment gevolgde werkwijze waarbij jongeren alternatieve werkzaamheden verrichten in de winkel waar zij iets gestolen hebben. Overigens is niet duidelijk of dat ook voor 'kleine winkeliers' haalbaar is.

Aangiftebereidheid

Het succes van deze alternatieve afdoening van winkeldiefstal staat of valt met de aangiftebereidheid van de winkeliers. Derhalve verdient het aanbeveling om bij de invoering van deze afdoening de aangiftebereidheid van winkeliers te stimuleren. Dit kan bewerkstelligd worden door aan deze werkwijze een ruime bekendheid onder winkeliers te geven; tevens kunnen een vereenvoudigde aangifteprocedure en een vereenvoudigd aangifteformulier zoals in het onderhavige experiment toegepast, hiertoe bijdragen. (In bijlage 5 is het vereenvoudigde aangifteformulier opgenomen.)

Summary

This study concerns the evaluation of an experimental program aimed at reducing shoplifting, which was carried out in the city of Rotterdam. The program involves an alternative settlement of juvenile shoplifters. Juveniles, caught on account of shoplifting, are directly sent to this program by the police (that is, if certain conditions are met). The program offers shoplifters the opportunity to avoid prosecution, provided that they carry out work for the injured party. If the work turns out satisfactory, the case is disposed of and there will be no criminal record. In essence, the program is a combination of 'diversion' and 'mediation'. This approach is not altogether new in the Netherlands; in fact the program is an extension of an alternative approach to vandalism which has grown very popular, the Halt program.¹

The advantages of the program are evident. The overburdened justice system is spared, the stigmatizing side-effects of a judicial contact are avoided, while at the same time the injured party obtains satisfaction. Moreover, the reaction is educative in character (realized by establishing a relation between offense and official reaction and by the short time interval between offense and settlement which is strived for).

At the start of the shoplifting program, the number of referrals lagged behind expectations, probably due to little willingness among storekeepers to notify the police. Simplification of the notification procedure, as well as propaganda on the program increased the number of referrals. During the entire experimental period, which lasted nearly two years, 153 juvenile shoplifters have been referred to the project. 143 of them were indeed settled alternatively. The mean time between offense and the start of working was about 5½ weeks. In almost all cases the work took place in the shops where the juveniles had been caught. Contrary to scepticism among the program designers in advance, the storekeepers turned out to be very cooperative and their experiences were very positive.

Among the juveniles who came into contact with the program, ethnic minorities are overrepresented (almost 50%), the mean age is about 15 and

¹ See Kruissink (1990a) for a review in English.

boys are referred twice as much as girls. These juveniles are rather delinquent in comparison to national samples of Dutch juveniles, thus appeared from both self report data and police recordings. Property crimes such as shoplifting and riding on a bus or tram without paying showed the highest self report scores and about half of the group had two or more previous police contacts. The delinquent background of these kids is not quite surprising, considering that one earlier police recording was a condition for being referred. Looking at the group as a whole, these juveniles do not appear to be very problematic as far as their functioning at school, family situation and alcohol and drug usage are concerned. In spite of that, the fact that 20% says to have run away from home with the intention to stay away forever, is notable.

Finally, this study encloses a small scale effect evaluation. The results point towards a positive effect of the program: alternatively settled juveniles tend to show a stronger reduction in shoplifting than a control group. However, the effect evaluation suffers from some serious limitations. Consequently there is too little empirical evidence for drawing positive conclusions regarding the effects of the program.

Literatuur

- Actieplan voor de aanpak van veel voorkomende criminaliteit
Tweede Kamer der Staten Generaal, vergaderjaar 1986-1987, nr. 18995,
nr. 20
- Andriessen, M.F.
Rechtsomlegging omgelegd. Diverse projecten in de V.S. anno 1981 – to
be or not to be
Proces, jrg. 61, nr. 8/9, 1982, pp. 205-221
- Andriessen, M.F.
Buitenjustitiële aanpak van jeugdige delinkwenten. Evaluatie van het RBS-
project
Arnhem, Gouda Quint, 1985
- Angenent, H.
Winkeldiefstal
Den Haag, VUGA, 1980
- Angenent, H.
Shoplifting: a review
Criminology & Penology abstracts, Vol. 21, nr. 3, 1981, pp. 1-9
- Angenent, H.
Een inadequate aanpak van winkeldiefstal
Delikt en Delinkwent, jrg. 12, nr. 1, 1982, pp. 19-23
- Angenent, H. en anderen
Kleine criminaliteit. Een beschrijving van veel voorkomende vormen van
kleine criminaliteit
Amsterdam/Meppel, Boom, 1988
- Blagg, H.
Reparation and justice for juveniles
British Journal of Criminology, vol. 25, nr. 7, 1985, pp. 267-279
- Bol, M.W.
Leeftijdsgrenzen in het strafrecht gezien vanuit de ontwikkelings-
psychologie
Arnhem, Gouda Quint, 1991

- Burik, A.E. van, A.G. van Dijk en R. Molenaar
 Overall-evaluatie van de eerste 19 workshops winkeldiefstal
 Amsterdam, Bureau Criminaliteitspreventie Van Dijk en Van Soomeren
 BV, 1989
- Cavender, G.
 Special deterrence: an operant learning evaluation
 Law and human behavior, vol. 3, nr. 3, 1979, pp. 203-215
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
 Winkeldiefstal 1983. In: Maandstatistiek politie, justitie en brandweer
 Den Haag, CBS, jrg. 28, nr. 6/7, juni/juli, 1984
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
 Maandstatistiek Rechtsbescherming en Veiligheid nr. 5
 Den Haag, CBS, jrg. 30, nr. 5, mei, 1986
- Commissie kleine criminaliteit
 Interimrapport
 Den Haag, Staatsuitgeverij, 1984
- Cook, T.D., D.T. Campbell
 Quasi-Experimentation: design and analysis issues for field settings
 Boston, Houghton Mifflin Company, 1979
- Davis, G., J. Boucherat, D. Watson
 Reparation in the service of diversion: the subordination of a good idea
 Howard Journal, Vol. 27, nr. 2, 1988, pp. 127-134
- Dickes, P.
 What kind of homogeneity for self-report delinquency items? In: Klein,
 M.W. (red.) Cross-National Research in Self-Reported Crime and
 Delinquency
 Dordrecht/Boston/London, Kluwer, 1989
- Dijk, J.J.M. van en A. Roëll
 Criminaliteit in tal en last. Een raming van de schade- en kostenposten in
 verband met criminaliteit
 Justitiële Verkenningen, jrg. 14, nr. 2, 1988, pp. 7-33
- Elliott, D.S., S. Ageton
 Reconciling race and class differences in self-reported and official
 estimates of delinquency
 American Sociological Review, Vol. 45, 1980, pp. 95-110

- Essers, J.J.A., A.C. Berghuis
Winkeldiefstal in Nederland
SEC, Kwartaalblad over Samenleving en Criminaliteit, jrg. 1, nr. 1, 1987,
pp. 1-2
- Feldman, M.P.
Criminal behaviour: a psychological analysis
New York, Wiley, 1977
- Gifi, A.
HOMALS user's guide
University of Leiden, Department of Datatheory, 1981
- Hees, A. van
Halt rapport: alternatief afdoen van vandalistisch gedrag
Lochem, J.B. van den Brink & Co, 1988a
- Hees, A. van
Evaluatie van een experiment. Onderzoeksresultaten en beleids-
aanbevelingen Bureau Halt Den Haag
Den Haag, Stichting Bureau Haagsch Alternatief, 1988b
- Heuvel, A.L.W.C.M. van den, W.D.M. van der Valk
Winkelcriminaliteit in het midden- en kleinbedrijf
Zoetermeer, Economisch instituut voor het midden- en kleinbedrijf, 1986
- Hindelang, M.J., T. Hirschi, J.G. Weis
Correlates of delinquency: the illusion of discrepancy between self-report
and official measures
American Sociological Review, Vol. 44, 1979, pp. 995-1014
- Hindelang, M.J., T. Hirschi, J.G. Weis
Measuring Delinquency
London, Sage, 1981
- Hoek, A.J.E. van, P.M. De Savornin Lohman, P.F. van Soomeren
Bedrijfsleven en criminaliteit: resultaten van de eerste Nederlandse
slachtofferenquête onder bedrijven
Amsterdam, Bureau Criminaliteitspreventie Van Dijk en Van Soomeren
BV, 1990
- Hoofdbedrijfshap Detailhandel
Rapport inzake een onderzoek naar de afhandeling van aangiften van
winkeldiefstal
Den Haag, Hoofdbedrijfshap Detailhandel, 1986

- Hudson, J., B. Galaway
Financial restitution: toward an evaluable program model
Canadian Journal of Criminology, Vol. 31, nr. 1, 1989, pp. 1-18
- Hughes, S.P., A.L. Schneider
Victim-offender mediation: a survey of program characteristics and perceptions of effectiveness
Crime & Delinquency, Vol. 35, Nr. 2, 1989, pp. 217-233
- Junger-Tas, J., M. Kruissink
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit
Den Haag, Staatsuitgeverij, 1987
WODC nr. 79
- Junger-Tas, J., M. Kruissink
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1988
Arnhem, Gouda Quint, 1990
WODC nr. 100
- Klein, M.W.
Deinstitutionalization and diversion of juvenile offenders: a litany of impediments. In: Morris, N. & M. Tonry (eds.) Crime and Justice
Chicago, University of Chicago press, 1979
- Kommer, M.M., J.J.A. Essers, W.A.F. Damen
De transactie in misdrijfzaken. Een beleidsevaluatie
Den Haag, Staatsuitgeverij, 1986
WODC nr. 68
- Koolen, L.J.M., C.J. Wiebrens, E.A.I.M. van den Berg
Geschikt of niet geschikt? Een evaluatie van de Lik-op-Stuk-experimenten
Den Haag, Ministerie van Justitie, 1989
WODC nr. K1
- Kruissink, M.
Halt: een alternatieve aanpak van vandalisme. Interimrapport van een evaluatie-onderzoek naar vandalisme-projecten
Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1987
- Kruissink, M.
Project winkeldiefstal 12-18 in Rotterdam
SEC, Kwartaalblad over samenleving en criminaliteit, jrg. 3, nr. 1, 1989, pp. 33-34
- Kruissink, M.
The Halt program: diversion of juvenile vandals
Dutch Penal Law and Policy. Vol. 1, nr. 1, 1990a

Kruissink, M.

Hoe buiten-justitieel is de Halt-afhandeling?

Delikt en Delinkwent, jrg. 20, nr. 9, 1990b, pp. 797-809

Kruissink, M., C. Verwers

Halt: een alternatieve aanpak van vandalisme. Eindrapport van een evaluatie-onderzoek naar Halt-projecten

Arnhem, Gouda Quint, 1989

WODC nr. 97

Laan, P.H. van der, Th.A.G. van Hecke

Alternatieve sancties onderzocht: eindrapport van het evaluatie-onderzoek alternatieve sancties voor jeugdigen

Den Haag, CWOK, 1986

J&J nr.7

Liebert, R., R.W. Poulos, G.S. Marmor

Developmental psychology

Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1977

Moerland, H., J. uit Beijerse, C. Fijnaut (red.)

Projecten rond overlast en criminaliteit in winkels en winkelcentra. Bundel naar aanleiding van een op 9 december 1988 te Rotterdam gehouden symposium

Rotterdam, Erasmus Universiteit, 1988

Moerland, H., J.G. Rodermond

Een terugblik op de CBS-statistiek winkeldiefstal

Tijdschrift voor criminologie, jrg. 26, nr. 6, 1984, pp. 309-327

Moerland, H., J.G. Rodermond

Aard en omvang van de winkeldiefstalproblematiek. Een aanzet tot het in kaart brengen van een verschijnsel van kleine criminaliteit

Delikt en Delinkwent, jrg. 16, nr. 6, 1986, pp. 562-584

Moerland, H., H. Rodermond, P. de Klerk

Winkeldiefstal. Over begripsafbakening en probleemoplossen

Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 23, nr. 3, 1981, pp. 105-119

NIPO

Winkeldiefstallen in de detailhandel (NIPO-Bedrijven-Monitor)

Amsterdam, NIPO, 1985

Rodermond, H., H. Moerland

Naar een adequate aanpak van winkeldiefstal? Enige kanttekeningen bij de installatie van de Werkgroep Bestrijding Winkeldiefstallen

Delikt en Delinkwent, jrg. 11, nr. 6, 1981, pp. 446-452

- Rodermond, H., H. Moerland
 Het simpele stelen nader bezien
 Delikt en Delinkwent, jrg. 12, nr. 3, 1982a, pp. 193-199
- Rodermond, H., H. Moerland
 Onderzoek naar reacties bij constatering winkeldiefstal
 Algemeen Politieblad, jrg. XX, nr. 5, 1982b, pp. 99-102
- Rood-de Boer, M.
 Nieuwe dimensies. Jeugdsanctierecht en diverse. In: Gunther Moor, L., A. Hauber, R. Landman, J. Hazekamp, S. Steenstra (red.), Grenzen van de jeugd. Achtergronden van jeugdcriminaliteit
 Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1981
- Rutter, M., H. Giller
 Juvenile delinquency. Trends and perspectives
 Harmondsworth, Middlesex, Penguin Books Ltd., 1983
- Samenleving en Criminaliteit: Een beleidsplan voor de komende jaren.
 Tweede Kamer der Staten Generaal, vergaderjaar 1984-1985, nr. 18995, nrs. 1-2
- Smit, M., E.M. Scholte
 Hulpverlening aan jongeren met politiecontacten
 Justitiële Verkenningen, jrg. 12, nr. 5, 1986, pp. 606-628
- Terlouw, G.J., G. Susanne
 Een preventieproject in Gouda. Eerste resultaten van een project voor Marokkaanse jongeren
 Den Haag, Ministerie van Justitie, 1990
 WODC nr. K7
- Wever, J., M. Andriessen
 De strafrechtelijke procedure voor jeugdigen
 Arnhem, Gouda Quint, 1983
- Willemsse, H.M.
 Psychologische theorieën en jeugddelinquentie. In: Gunther Moor, L., A. Hauber, R. Landman, J. Hazekamp, S. Steenstra (red.), Grenzen van de jeugd. Achtergronden van jeugdcriminaliteit
 Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1981

Bijlage 1: Samenstelling van de begeleidingscommissie van het project winkeldiefstal

Voorzitter: Dhr. mr. J.W.P. Snijders, Openbaar Ministerie, Rotterdam

Leden: Dhr. ing. T. Geerts, Kamer van Koophandel, Rotterdam
Mw. mr. H. Haantjes, Bureau Coördinator Alternatieve Sancties,
Rotterdam
Dhr. A. Kievit, Bureau Halt Rotterdam
Dhr. M.P.J.M. van Loon, Jeugd- en Zedenpolitie, Rotterdam
Dhr. drs. C.M.A. Oppenheimer, Directie Jeugdbescherming en
Reclassering, Ministerie van Justitie
Mw. mr. G.E. Ponsteen, Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van
Criminaliteit van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse
Zaken
Dhr. drs. A. Schellenberg, Raad voor de Kinderbescherming,
Rotterdam
Dhr. G.C. Smulders, Afdeling Bestuurlijke Preventie, gemeente
Rotterdam
Dhr. D. Spencer, Project winkeldiefstal, Rotterdam

Secretaris: Mw. C.G. van Egmond, Bureau Halt Rotterdam

Bijlage 2: Tabellen

Tabel 1: Ter kennis van de politie gekomen winkeldiefstallen, absoluut en per 100.000 inwoners (van 12-79 jaar)

jaar	absoluut	per 100.000 inw.
1965	7.996	87
1970	11.562	117
1975	17.468	165
1976	21.352	198
1977	19.772	181
1978	24.096	218
1979	26.056	233
1980	31.206	276
1981	36.037	314
1982	40.154	346
1983	44.184	377
1984	50.892	430
1985	54.024	453
1986	46.805	390
1987	49.728	411
1988	57.047	469
1989	57.410	472

Bron: CBS, Maandstatistiek rechtsbescherming en veiligheid; bewerking: WODC/SiBa

Tabel 2: Toetsing van de gemiddelde (self-report) delictscores* op voor- en nameting onder de experimentele groep (N=50); gepaarde t-toetsen

delict	voormeting		nameting		t	p
	M	Sd	M	Sd		
vandalisme	1,48	2,83	1,10	1,96	1,01	0,32 (ns)
zwartrijden	1,93	3,03	2,07	3,39	-0,23	0,82 (ns)
heling	0,04	0,20	0,10	0,37	-1,00	0,32 (ns)
fietsendiefstal	0,14	0,50	0,24	1,44	-0,66	0,51 (ns)
geweld tegen personen	0,50	1,78	0,08	0,34	1,67	0,10 (ns)

M=gemiddelde score, Sd=standaarddeviatie

* Om de invloed van extreem hoge frequenties op het resultaat van de analyses uit te schakelen is aan alle scores van 10 of hoger de score 10 toegekend.

Tabel 3: Toetsing van de gemiddelde (self-report) delictscores* op voor- en nameting onder de controlegroep (N=23); gepaarde t-toetsen

delict	voormeting		nameting		t	p
	M	Sd	M	Sd		
vandalisme	2,48	3,94	1,83	3,16	0,94	0,36 (ns)
zwartrijden	3,70	4,34	3,83	4,40	-0,15	0,88 (ns)
heling	0,91	1,44	0,83	2,27	0,27	0,79 (ns)
fietsendiefstal	0,43	1,12	0,43	0,84	0,00	1,00 (ns)
geweld tegen personen	0,26	1,05	0,00	0,00	1,19	0,25 (ns)

M=gemiddelde score, Sd=standaarddeviatie

* Om de invloed van extreem hoge frequenties op het resultaat van de analyses uit te schakelen is aan alle scores van 10 of hoger de score 10 toegekend.

Tabel 4: Politiecontacten wegens winkeldiefstal, vóór en na verwijzing naar het winkeldiefstalproject; in absolute aantallen en % (N=73)

halfjaar ná verwijzing	halfjaar vóór verwijzing			
	geen contact		wel contact	
	aantal	%	aantal	%
geen contact	55	91,7	10	76,9
wel contact	5	8,3	3	23,1
totaal	60	100	13	100

Bijlage 3: Overzicht van delinquentie-items in de self-reportvragenlijst

- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens dingen beklad of volgekliepert met stiften of met een spuitbus, zoals een muur of een tramhuisje, of in de tram/bus?
- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens met opzet iets beschadigd of kapot gemaakt?
 - a. Bijvoorbeeld een telefooncel vernield?
 - b. Bijvoorbeeld een straatlantaarn vernield?
 - c. Bijvoorbeeld ruiten ingegooid of opzettelijk met een voetbal kapot geschoten?
 - d. Bijvoorbeeld een auto vernield?
 - e. Bijvoorbeeld een fiets vernield?
 - f. Bijvoorbeeld in bus/tram/metro/trein dingen vernield?
 - g. Bijvoorbeeld andere dingen vernield?
- Ben je in *het afgelopen halfjaar* weleens zonder te betalen meegereden in een trein, tram, metro of bus?
- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens een brandje aangestoken, bijv. in een kelder, een fietsenbox of een houten keet, of ergens anders?
(Verbranden van kerstbomen niet meetellen.)
- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens iets van *minder dan 10 gulden* uit een winkel meegenomen zonder te betalen?
- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens iets van *10 gulden of meer* uit een winkel meegenomen zonder te betalen?
- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens een fiets van iemand anders meegenomen zonder hem terug te brengen?
- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens iets gekocht of verkocht waarvan je eigenlijk wel wist/het idee had dat het gestolen was?
- Ben je *het afgelopen halfjaar* weleens zonder toestemming ergens naar binnen geklommen, bijvoorbeeld in een school of huis?

- Heb je *het afgelopen halfjaar* weleens met opzet iemand op straat, op school, in de disco of in een café in elkaar geslagen, of zo geslagen dat hij/zij naar de dokter moest?
(*Terugslaan of terugschoppen als verdediging niet meetellen.*)

Bijlage 4: Vergelijking van experimentele en controle-groep

In verband met de bespreking van de effecten van de alternatieve afdoening (hoofdstuk 5) is het van belang om stil te staan bij de vergelijkbaarheid van de (alternatief afgehandelde) experimentele groep en de (traditioneel afgehandelde) controlegroep. In deze bijlage wordt een aantal kenmerken van de twee groepen met elkaar vergeleken. Daarin worden uitsluitend de gegevens betrokken van jongeren waar de effectanalyses op uitgevoerd zijn.¹ Dat zijn de jongeren die aan beide afnames van de vragenlijst deelgenomen hebben, te weten 50 jongeren uit de experimentele en 23 jongeren uit de controlegroep (zie hoofdstuk 2 voor een verantwoording van respons en non-respons).

Eerst komt de gepleegde winkeldiefstal op grond waarvan de jongeren in het onderzoek terecht gekomen zijn, aan de orde. Van beide groepen is ongeveer de helft wegens diefstal van spullen die minder dan f 25,00 waard zijn met de politie in aanraking gekomen c.q. naar het winkeldiefstalproject verwezen. Gemiddeld ligt de waarde van de gestolen artikelen in de experimentele groep op f 66,77 en in de controlegroep op f 40,66. Dat verschil is statistisch niet significant ($t = -1,47$; $df = 66$; $p = 0,145$).

De door de controlegroep gepleegde winkeldiefstallen zijn door de politie op de gangbare wijze afgehandeld. In dit geval betekende dat meestal dat door de politie werd geseponeerd nadat een 'rapport minderjarige' opgemaakt was (78,3%); één keer is een proces-verbaal opgemaakt en twee keer werd volstaan met een politiestandje zonder dat daarvan een rapport opgemaakt werd. Van twee zaken kon de wijze van afhandeling niet in de registraties teruggevonden worden.

Als voorwaarde voor verwijzing naar het winkeldiefstalproject geldt dat de betrokken jongere al tenminste één keer eerder wegens een strafbaar feit met de politie in contact geweest moet zijn. Het grootste deel van de experimentele groep bleek inderdaad reeds vóór de verwijzing naar het project met de politie in aanraking te zijn geweest en ongeveer 40% had al meerdere politiecontacten gehad. De meeste jongeren in de controlegroep daarentegen waren nog niet

¹ Dientengevolge wijken de resultaten af van de in hoofdstuk 4 gepresenteerde cijfers (in hoofdstuk 4 gaat het om de totale groep van 85 jongeren die aan de eerste afname van de vragenlijst deelgenomen heeft).

Tabel 1: Delictprevalentie in de experimentele en controlegroep, in % (gegevens afname 1)

delict	exp. groep	controlegroep	verschil
winkeldiefstal (zonder 'verwijsdelict')	62,0	60,9	n.s.
zwartrijden in openbaar vervoer	50,0	65,2	n.s.
fietsendiefstal	10,0	21,7	n.s.
heling	8,0	34,8	$p < 0,01$
vandalisme	40,0	39,1	n.s.
agressie tegen personen	12,0	8,7	n.s.

eerder met de politie in contact geweest. Ongeveer een kwart van de 23 controlejongeren bleek reeds eerder met de politie in aanraking te zijn geweest.

Ook de self-reportdelinquentiecijfers zijn van belang bij het vergelijken van de twee groepen (en dan gaat het om cijfers over de periode voorafgaand aan de afhandeling). Qua delictprevalentie doen de beide groepen over het geheel genomen niet of nauwelijks voor elkaar onder (zie tabel 1). In alletwee de groepen scoren winkeldiefstal, zwartrijden in het openbaar vervoer en vandalisme het hoogste. Het belangrijkste delict in dit onderzoek, winkeldiefstal, was door ongeveer evenveel jongeren uit de twee groepen al eens eerder gepleegd vóór de winkeldiefstal naar aanleiding waarvan zij met de politie in contact kwamen, c.q. naar het winkeldiefstalproject zijn verwezen. Ook zwartrijden in het openbaar vervoer, fietsendiefstal, vandalisme en agressie tegen personen geven geen significante verschillen tussen experimentele en controlegroep te zien. Uitzondering hierop vormt het delict heling. Dat bleek (significant) meer onder de controlegroep voor te komen dan onder de experimentele groep.

De frequentie waarmee winkeldiefstal door de twee groepen gepleegd is, laat enige verschillen zien (zie tabel 2). Desondanks verschillen de gemiddelde aantallen² winkeldiefstallen in de twee groepen niet significant van elkaar ($t=1,17$; $df=24,18$; $p=0,252$).

Tenslotte worden nog enkele achtergrondkenmerken vergeleken. De verhouding jongens-meisjes in de twee groepen is min of meer gelijk. Beide groepen omvatten twee maal zoveel jongens als meisjes: de experimentele groep bestaat voor 70% uit jongens en voor 30% uit meisjes; in de controlegroep liggen die percentages op 65,2% en 34,8%. Qua leeftijdsverdeling zijn er geen statistisch

² Evenals in hoofdstuk 5 is aan alle jongeren die 10 of meer winkeldiefstallen rapporteerden de score 10 toegekend om een vertekening als gevolg van extreme scores te vermijden.

Tabel 2: Frequentie van winkeldiefstal in de experimentele en controlegroep, in % (gegevens afname 1)

frequentie	exp. groep	controlegroep
0 keer	-	-
1 keer	38,0	39,1
2 keer	18,0	17,4
3-5 keer	28,0	17,4
6-10 keer	4,0	8,7
11-50 keer	12,0	8,7
> 50 keer	-	8,7
totaal	100	100

significante verschillen tussen de twee groepen. De 12- tot 14-jarigen zijn in de experimentele en de controlegroep met respectievelijk 34,0% en 26,1% vertegenwoordigd, en respectievelijk 66,0% en 73,9% behoort tot de categorie 14- tot 18-jarigen ($\chi^2=0,46$; $df=1$; $p=0,499$). De gemiddelde leeftijd in de experimentele groep is 14,8 en in de controlegroep 15,5; dat is geen significant verschil ($t=1,75$; $df=71$; $p=0,085$). Voor wat betreft de vertegenwoordiging van buitenlanders verschillen de groepen aanzienlijk. Meer dan de helft van de experimentele groep bestaat uit buitenlanders, voor het grootste deel etnische minderheden, terwijl buitenlanders slechts 13,0% van de controlegroep uitmaken ($\chi^2=11,39$; $df=1$; $p<0,01$). De belangrijkste bezigheid overdag van de jongeren in beide groepen is schoolgaan. Alle 50 jongeren uit de experimentele groep zitten overdag op school. Van de 23 jongeren uit de controlegroep zit het merendeel op school (20 jongeren: 87,0%); twee jongeren werken en een is werkloos.

Resumerend komen de experimentele en de controlegroep op een aantal punten sterk overeen (leeftijd, geslacht, self-reportdelinquentie en de waarde van de gestolen goederen) maar daarnaast zijn er aanzienlijke verschillen op essentiële punten. Zo komen buitenlanders, vooral etnische minderheden, in de experimentele groep veel meer voor dan in de controlegroep. Een ander essentieel verschil betreft het aantal eerdere politiecontacten. Terwijl de controlegroep voor driekwart uit 'first offenders' bestaat, was die categorie nou juist uitgesloten van deelname aan het winkeldiefstalexperiment; de experimentele groep bestaat derhalve voor het merendeel uit jongeren die tenminste één keer eerder met de politie in aanraking geweest zijn.

Bijlage 5: Aangifteformulier voor winkeliers

GEMEENTEPOLITIE ROTTERDAM
COMMISSARIAAT CENTRALE DIENSTEN
AFDELING JEUGDPOLITIE
tel. Hoofdbureau 4242690
tel. Maashaven 4242684

Experimenteel

Aangifteformulier
Winkeldiefstal Minderjarigen
(beneden 18 jaar)

ONDERNEMING:

ADRES:

PLAATS:

De winkeldiefstal werd gepleegd op: _____ dag, _____ 19...,
omstr. _____ uur, door:

Verdachte 1:

Verdachte 2:

Naam:

Voornamen:

Geboortedatum:

Geboorteplaats:

Adres:

Woonplaats:

Postcode:

Geverifieerd
aan de hand van:

Verdachte bekend wel/niet wel/niet

Handtekening
verdachte(n):

Aangehouden door: , wonende te ,
(straat en huisnr.)

Getuige: , wonende te , (straat en
huisnr.) , evt. correspondentieadres te
.....

Weggenomen: vanaf de begane grond/... etage/afdeling werden de
volgende goederen onttreemd:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Waarde: Het gestolene had een (gezamenlijke) waarde van f _____

_____ pagina 2 _____

U WORDT VERZOCHT DIT GEDEELTE ZO NAUWKEURIG MOGELIJK
IN TE VULLEN. DEZE GEGEVENS ZIJN ESSENTIEEL VOOR HET OP
TE MAKEN PROCES-VERBAAL DOOR DE POLITIE.

Hoe werd de diefstal ontdekt? Eigen waarneming/anti-diefstal systeem/door
getuige(n)

Hoe werd de winkel verlaten? Via de uitgang aan de:
..... (straat/weg)

Ingeval van warenhuis: De ... etage werd verlaten via:
..... (trap/roltrap/lift)

Toedracht en/of eigen waarneming:
(Bijvoorbeeld in tas gestopt/onder jas/aangetrokken)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

De verdachte(n) werd(en) na telefonisch overleg met van de Jeugd- en Zedenpolitie overgegeven aan personeel van de gemeentepolitie te Rotterdam/vanuit het winkelbedrijf heengezonden.

Het gestolene werd met toestemming van verdachte(n) in het winkelbedrijf achtergelaten.

Aangever in deze is:

naam/voornaam:

geb. datum:

adres:

beroep:

Ondergetekende verklaart dat hij/zij bevoegd is tot het doen van aangifte en dat het gestolene eigendom is van bovengenoemd winkelmagazijn en dat aan niemand toestemming werd gegeven dit goed (deze goederen) weg te nemen en zich zonder betaling toe te eigenen.

Plaats en datum:

Handtekening aangever:

Na ontvangst is deze aangifte mede-ondertekend door mij:

(naam)
..... van gemeentepolitie te Rotterdam.

(handtek. verbalisant)

Lijst van sinds januari 1989 in eigen beheer uitgegeven rapporten van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

- K1 Geschikt of niet geschikt? Een evaluatie van de Lik-op-Stuk-experimenten
L.C.M. Koolen; C.J. Wiebrens; E.A.I.M. van den Berg
- K2 Gestructureerd politiesepot in Jeugdzaken
E.J.M. Barendse-Hoornweg
- K3 Evaluatie van het schadebemiddelingsproject bij de Leidse politie
M.I. Zeilstra; H.G. van Andel
- K4 In Enschede verdacht. De werking van een prioriteitenprocedure bij politie en justitie
P.J. Linckens; J.L.P. Spickenheuer
- K5 Reclasseringswerk voor verslaafden. Een onderzoek naar meningen en ervaringen in het reclasseringsveld
Ed. Leuw
- K6 Beschermingsbewind
drs. E.M. Naborn
- K7 Een preventieproject in Gouda. Eerste resultaten van een project voor Marokkaanse jongeren
G.J. Terlouw; G. Susanne
- K8 Wel geplaatst, maar Een eerste verkenning van het verschijnsel moeilijk plaatsbare jongeren en de daarmee samenhangende capaciteitsproblemen in de residentiële hulpverlening
P.H. van der Laan
- K9 Criminaliteitspreventie in het onderwijs. Eerste deelexperiment: spijbelcontrole
M. Mutsaers; L. Boendermaker
- K10 Slachtofferzorg bij het openbaar ministerie. Verslag van een verkennend onderzoek bij een groot parket in het westen des lands
T. van Hecke; J. Wemmers; M. Junger
- K11 Evaluatie-onderzoek jeugdreclassering. Procesevaluatie
E. Spaans; L. Doornhein
- K12 Verkeersongevallen bij kinderen uit etnische minderheden
M. Junger; L. Steehouwer

- K13 Interimrapport Prejop Amsterdam
L. Boendermaker; S.M. Schneider
- K14 De strafkamer van de Hoge Raad in cijfers 1988-1989
E.J.M. Barendse-Hoornweg; dr. P.C. van Duyne
- K15 Knelpunten bij de toepassing van dienstverlening? Uitkomsten van een enquête onder rechters, officieren van justitie, advocaten en coördinatoren dienstverlening
R. Kockelkorn; P.H. van der Laan; C. Meulenberg
- K16 Duits drugstoerisme. Een veldonderzoek onder Duitse druggebruikers in Arnhem
M. Grapendaal; R. Aidala
- K17 Aandacht van de overheid voor bodembescherming: sinds wanneer? Een literatuuronderzoek
E.M.T. Beenakkers
- K18 Afhandeling van winkeldiefstal via de Halt-procedure. Evaluatie van een Rotterdams experiment
M. Kruissink; m.m.v. C. Verwers